

Přítomnost

ROČNÍK XI

V PRAZE 28. LISTOPADU 1934

Za Kč 2.—

Nejde o insignie

F. PEROUTKA

Cesta mladých k fašismu

JAN STRÁNSKÝ

Kolik vlastně platíme daní?

DOC. DR. JOS. GRŇA

VMRO čili Smrt na Balkáně

OCCIDENTALIS

Na druhém břehu

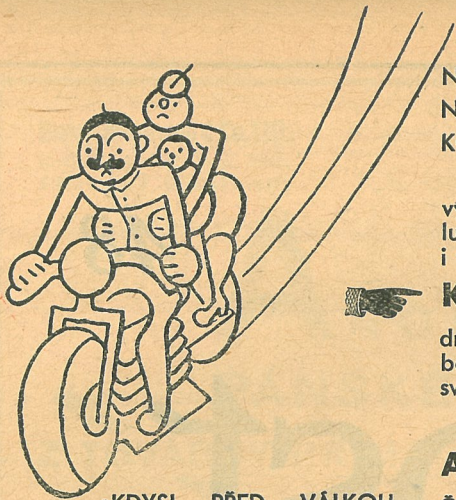
Jak má jít koalice do voleb

Bilance tří dnů — Jak je to s těmi insigniemi?

Ten náš parlament není přece jen tak nezajímavý — „Návrat k normalnosti“

Pražský primátor se zase ozval — Opera za tři groše — Co je to Čedok

Ještě o těch falešných obrazech — Jak se u nás učí moderním jazykům

»KDYSI PŘED VÁLKOU LIDÉ VĚŘILI V BOHA, PENÍZE A MATURITNÍ VYSVĚDČENÍ, BŮH ODMĚŇOVAL NEVINNĚ PRO NÁSLEDOVANÉ. PENÍZE NESLY ÚROKY. MATURITNÍ VYSVĚDČENÍ OTVÍRALO SVĚT A DÁVALO PRÁVO NA PEVNÁ MÍSTA.

NA TĚCHTO TŘECH JISTINÁCH SPOČÍVALA ZEMĚ-KOULE.«

V takových představách vyrostl také účetní Michelup, vzor pořádku v knihách i v životě, jak jej

Karel Poláček

drobnou a pozornou kresbou načrtává v novém svém románě

MICHELUP A MOTOCYKL.

Čím to, že tento židovský občanek, tak pyšný na svou snaživost, na to, že on i celá jeho rodina jsou vzor spřádání života, čím to, že se octne ve zhlou netušeném víru neočekávaných událostí a motanic? Účetní Michelup je posedlý jednou velikou vášní: shánět slevy a kupovat lacino. »On i jeho manželka věřili, že zboží má

duši, nesmrtelnou, nepomíjivou duši. Člověk zahyne, všecko zmizí, ale ZBOŽÍ NEPOMINE. Až se rozpadne v prach, jeho potomci budou obklopeni předměty, jež nashromáždil za levnou cenu, a tak budou uctívatí jeho památku.« V tom vyznění víry v záslužnost příležitostné koupě je příčina, že účetní Michelup koupí za babku i motocykl; ale duch tohoto zboží se vzepře pokojným bůžkům jeho rodinného krbu a účetní Michelup, člověk nehybného klidu, je zachvácen tvorem pohybu. V mistrné koncepci Poláčkově roste toto setkání ve velkou tragikomickou srážku starého světa s novým a ve vířivém kolotoči dění roztáčí se život karlínského činžáku, tiskárenské kanceláře, dočeské pláže, pražské kavárny, nočního baru, okresního města a pak všeho, co souvisí s motorismem.

Nenadsazujeme, pravíme-li, že Karel Poláček vytvořil tu svůj **nejlepší román.**

S tím větší radostí oznamujeme, že

Lidové Noviny

získaly jej pro své ranní vydání, kde začne vycházeti, jakmile se skončí román Karla Čapka.

Předplatné pro Československo, Jugoslavii, Rakousko a Polsko za ranní vydání na měsíc . . . Kč 19.50
za 3 měsíce . . . „ 56.—
za 6 měsíců . . . „ 112.—
za rok . . . „ 220.—

Zvýhodněné předplatné nutno platiti předem.

LIDOVÉ NOVINY

BRNO, ČESKÁ 6,
PRAHA II., NÁRODNÍ 18.

Vítaný vánoční dárek americká

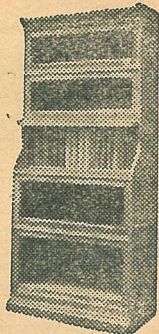
KNIHOVNA

nastavovací libovolné sestavy nejlevněji od firmy

J. KLÍMA

továrna amer. nábytku, PRAHA-Vodičková 22

Telefon 29502 - Též na splátky za ceny nezvýšené!

FÉNIX

životní pojišťovací společnost ve Vídni

Ředitelství pro republiku Československou V PRAZE II, Lützowova ul. č. 7

Ředitelství pro Moravu:

BRNO, Běhounská ulice čís. 10

Fil. řed. pro Slovensko:

BRATISLAVA, Grösslingova 34

POJIŠTUJE:

za výhodných moderních podmínek a soutěžných sazeb na život s lékařskou prohlídkou i bez ní, věna dítek a důchody.

Dvojí zaměstnání v rodině

Sborník Demokracie řádu a činu č. 1.

80 stran, brož. Kč 5.— U knihkupců a v administraci

a kritika vládního nařízení č. 252/1933

PRAHA II., ŠTĚPÁNSKÁ 57. LUCERNA

OBSAH 47. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: Potřebujeme prý více radikalismu. — DOC. DR. JOS. GRŇA: Kolik vlastně platíme daní? — FRANTA KOCOUREK: Cesta do podsvětí. — Filmoví producenti odpovídají. — Z. SMETÁČEK: Chystají se katolíci k ofensivě? — Berlín bez Ženevy a Ženeva bez Berlína. — 10.000 nejzajímavějších výroků. — Pesimism v politice. — Dějala se politika bezplánovitá. — Slova mluví, příklady táhnou. — To je věc socialistů ve vládě. — Není potřeba. — Ještě polemika o falešných obrazech. — Jak konati dobročinnost.

Přítomnost

za redakci odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622

NEVŽADANÉ RUKOPISY SE NEVRACEJÍ.

PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,

NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—

Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 20/1. 1924

Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Nejde o insignie

Velmi bychom se byli musili divit a skoro za podivné to pokládat, kdyby se nám tohoto podzimu nebylo v Praze dostalo porce křiku a rámusu a kdyby všechna okna byla zůstala celá. Vždyť přece pp. Hodač a Stříbrný čekají už dlouho jako přetopené lokomotivy na kolejích a jenjen vyjet. Jsou to obě lokomotivy mnohokrát přemalované a předělávané — p. Hodač dlouho byl lokomotivou nákladní a teď dělá rychlíkovou, čili, bez obrazu řečeno, tento nejtypičtější a nejproslulejší oportunistu teď vystupuje v roli radikála. A p. Stříbrný? Před patnácti lety dělal jednotnou frontu se Šmeralem, dnes dělá jednotnou frontu s Kramářem, a těžko říci, kdy si počínal upřímněji. Ale konec konců mají oba pánové pravdu. „Musíme to šidit,“ po-
vídal Nerudův hokynář. Jen blázen nebere, když mu něco dávají, třeba důvěru. Nemůžeme od obou pánů chtít, aby vystoupili a řekli: „Prosíme vás, lidičky, podívejte se na naši minulost, srovnajte ji s naší přítomností a řekněte sami, můžete-li nám věřit.“ V podstatě nejsou lidé tím, čím ve skutečnosti jsou, nýbrž tím, zač jim pošetilí nebo nic si nepamatující lidé dovolí se vydávati. Poněvadž společenské události vyvíjejí se podle tohoto zákona, platí dnes pp. Hodač a Stříbrný za zástupce nejčistšího a nejnekompromisnějšího radikalismu, a kdo si je pamatuješ jinak, táhni pryč se svými vzpomínkami. Nic nepomohou. Dav žije minutě a v minutě a nemá žádnou paměť.

Že kravaly budou, o tom jsme tedy nijak nepochybovali, vidouce připraveny oba tyto odborníky v kravalech, jednoho starého, druhého nováčka. Bylo jen neznámo, jaká záminka jim poslouží. Bohyně náhody, která snad přeje demagogům, poslala jim příležitost v podobě sporu české a německé university o insignie. Panu poslanci Chmelíkovi, který, jak čteme v „Poledním listě“, za Národní ligu „byl na místě“, musilo býti asi v poslední chvíli, než se na místo odebral, rychle vysvětleno, co to insignie jsou a co toto divné cizí slovo znamená — ale to je lhostejno, byl na místě a byl ovšem velice rozrušen jménem českého národa. Panu poslanci Stříbrnému jest tak úplně jedno, má-li se rozčilovat pro insignie nebo pro něco jiného.

Abychom si rozuměli: nejsme tak šosáci, abychom chtěli ze studentů vyhnat vůbec všechn temperament. Jestliže je odpor Němců proti vydání insignií rozhořčil, ať demonstrují, myslí-li, že tím provedení zákona poslouží. Nikdo jim nemůže upřít právo vyjadřovat se o universitních věcech, a třeba vyjadřovat se trochu ohnivěji. Jsme jen proti tomu, aby se do této studentské aféry míchali chladní političtí obchodníci se svými speciálními cíli. Veliké podezření musí vzbuzovat okolnost už uvedená, že „poslanec Chmelík byl na místě“, nebo okolnost ještě neuvedená, že v jednaní mezi studenty a děkanem německé university dělal tlumočnicka redaktor „Poledního listu“, který

byl také na místě. Vůbec nalézáme na místě příliš mnoho politických spekulantů. Vytlučena byla okna v kavárně Mánes, v Radiojournalu, na vinohradském policejním komisařství. Což všechny tyto instituce odmítly vydat insignie? Mužům v pozadí nejde o insignie, jde jim o bouře protiněmecké, protizidovské, protihumanistické, protisocialistické a ještě všelijaké jiné. A to vše má býti prostředkem k jedinému: ke generálnímu útoku proti dnešní vládě.

O osud insignií se nikdo nemusil obávat. Zákon nařizuje vydati je české universitě, a je směšné předstírat, že vláda potřebuje pouliční pomoci, aby si vynutila splnění zákona. I kdyby poslanec Chmelík a redakce „Poledního listu“ nebyli na místě, i kdyby pan dr. Hodač nechodil v čele demonstrujících českých davů místo v čele prosících česko-německých průmyslnických deputací, jak byl dosud zvyklý, odpor jednoho sta nebo dvou set německých právníků uprostřed české Prahy zlomí vládu bez jakékoliv pomoci. Zejména by se obešla bez pomoci toho, kdo rozšiřuje takové pobuřující, vymyšlené a přímo kriminální zprávy, za jaké byly „Národní listy“ v neděli konfiskovány. Nemůžeme tu zprávu citovat, poněvadž byla zkonfiskována, ale její původci kladou úklady míru ve státě. Kam až chce p. dr. Hodač dohnat věci pro zisk několika mandátů ve volbách? Na jak velkém ohni se chce hrát?

Studenty prosíme, aby teď, když předmět sporu je v českých rukou, přestali se rozčilovat a přemýšleli o těchto dvou věcech:

1. Universitní zákon byl usnesen r. 1920, od té doby bylo čtrnáct let času, aby insignie byly Němcům odebrány. Z těch čtrnácti let byla národní demokracie dvanáct let ve vládě, a p. Stříbrný byl čtyři roky ministrem. Ať se teď postaví ruku v ruce před publikum a řeknou, co za tu dobu, kdy měli vládní vliv, pro vrácení insignií udělali. Starosti jejich za doby jejich vládnutí byly četné a rozmanité, některými z nich zabýval se také státní návladní, ale starost o insignie se mezi nimi nevyskytovala. Teprve teď jsou „na místě“, ačkoliv na něm nebyli dvanáct let a čtyři roky. Upřímnou soustrast těm, kteří se dají vésti těmito tak pozdě probuzenými svědomími. Nedovedou proniknout přetvářku.

2. Pan dr. Hodač je dostatečně znám jakožto tvůrce česko-německého svazu průmyslníků. Je možno muži, který má za sebou toto životní dílo, věřit, že ho česko-německá vláda tak silně popuzuje? Jemu, který vytvořil vedlejší česko-německou vládu v hospodářských věcech? Učte se přece také v politice dávat dvě a dvě dohromady a dělat z toho čtyři! Pana dra Hodače musili odborníci moc předělávat, aby se hodil k roli, kterou dnes hraje. Mnoho dokladů o jeho pravé podobě otiskoval ještě před půl rokem sám p. posl. Stříbrný. Tento pramen poučení nyní ovšem náhle vyschl,

p. Stříbrný uchýlil se k mlčení. Myslím, že zejména pro studenty, kteří přece mají pronikat k jádru věci, je nedůstojné, aby se tak dali vodit za nos.

Rozumíme dobře, proč se sjednocené oposici spor o insignie tak znamenitě hodí. Tato oposice nemá žádného programu hospodářského ani sociálního, nebo jej má a nemůže ho veřejně říci, poněvadž je dělán řediteli bank a průmyslových koncernů, což nejsou oblíbení autoři v této době. V takové situaci přichází spor o insignie jako dar nebes; je možno vrhnout se s celou vervou na tuto otázku a dále mlčet o věcech hlavních a mluvit o vedlejších. Otázka universitních odznaků nemusí žádného bankéře ani průmyslníka znepokojovat, i když je řešena sebe radikálněji. Páni z národní oposice musí v některých pokojích chodit po špičkách; aby si to vynahradili, tím pádněji nohama dupou na ulici.

Nemůžeme studující mládeži zazlívát, má-li strach o svou budoucí existenci a je-li nepokojná. Ale nemá hledat pomoc na straně zřejmě falešné. Hle věc, která by si studentských demonstrací zasloužila: dr. Preiss, ředitel Živnostenské banky, podal, jak známo, vládě návrh na snížení úřednických platů, jehož cifry ani nebyly veřejnosti sděleny. To je věc, která všech studentů živě se dotýká, poněvadž tady jde o jejich budoucí krajíc chleba. Půjde-li všechno podle vůle studentů národní oposice, budou studenti promováni s dekorací historických insignií, ale budou potom ve svém povolání placeni podle Preissova plánu a budou si musit stěžovat sami na sebe.

Národní oposice je ochotna zajistit studentům všechny historické dekorace, kolik se jich v této zemi najde. Zda by však, kdyby jednou studenti demonstrovali proti Preissovu plánu, šel p. dr. Hodač také v čele demonstrujících a zda by byl p. poslanec Chmelík na místě? Nedovedou-li socialisté vyložit studentům, že se kupí kolem falešného praporu, pak věru mají málo talentu.

Víme všichni, co se děje v sousedství. Pangermanismus zase jednou vzplanul, mocněji než kdy jindy. Srdce každého Němce je lákáno vyhlídkou na spojení všech Němců v jednom státě. Za této hrozné situace dvě největší německé strany v Československu zůstávají ve vládě a dávají nám najevo dobrovolný souhlas se svou příslušností k tomuto státu a k demokratickému řádu. Vzduchují Hitlerovi. Není to slušný úspěch pro stát? A přece někteří Češi, kteří se vydávají za vlastence, dokonce za nesmírně větší vlastence než jsou všichni ostatní, nebaží po ničem tolik jako zničit tento národnostní mír, který sám sebou je v těchto bouřlivých časech pozoruhodný. Předstírají, že státu bude pomůženo, jestliže Němci z vlády budou vypuzeni a jestliže místo dobrovolného souhlasu budou ke státu poutáni jen četníky. Velikého zmatení myslí je potřebí, aby toto mohlo být vydáváno za vlasteneckou politiku, dokonce za jedinou vlasteneckou politiku. Historik Pekař, který zajisté nemůže být podezírán z národní vřavosti, napsal v těchto dnech redakci „Fronty“ dopis, ve kterém praví, že je pro dohodu s Němci ze zájmů státních a tedy i nacionálních. Hodlají vlastenci docela nedbat hlasu tohoto vlastence?

Jestliže se českým šovinistům podaří vypuditi Němce z vlády, budou z toho mít největší potěšení šovinisté němečtí. Neboť toho oni potřebují, aby bylo dokázáno, že našim Němcům nic nepomůže loyality a že jim nezbyvá než iredenta.

Tato vláda, proti níž vedou útok čeští i němečtí šovinisté, může býti nazvána vládou klidu, neboť zabezpečila dosud klid i v nejtěžších podmínkách. Je v zájmu státu, který je jedinou záštitou našeho národa, aby nebyla ve volbách poražena. Vlastenci, kteří sobecky pracují pro jediné volby, předstírají, že pracují pro stát a pro národ: bude to jednou odhaleno jako největší a nejcyntičtější lež.

F. Peroutka.

p o z n á m k y

Jak má jít koalice do voleb

Za několik měsíců budeme mít před volbami a s tímto obdobím bude konec klidu a pravidelné vládní práce. Zatím nám ještě zbývá několik poměrně nerušených neděl, i měly by jich nynější vládní strany využít k rozvaze o tom, jakými pravidly se hodlají spravovati v nastávající volební agitaci a jakým směrem se chtějí dát po volbách. Není třeba si zapírat, že situace, v níž půjdou tyto strany do voleb, není nikterak růžová. Troufáme si však tvrdit, že ji mohou bezpečně ovládnout, budou-li jen mít dost pevné vůle.

Náš volební řád, který skoro s matematickou přesností zrcadlí poměrnou sílu stran, naučil je už dávno, že za okolností jen poněkud normálních se žádné z nich nemůže podařit, aby na sebe strhla monopol státní moci. Vědí každá zvlášť a všechny dohromady velmi dobře, že jsou odkázány na koalici systém a že se z tohoto zákona — chtějí-li zachovat demokratické zásady — nijak nemohou vymanit. Vzájemné stranické posice jsou u nás celkem pevně vymezeny a také dobře hospodářsky opevněny. Přes to všechno však v každých volbách znovu popadá některou stranu mámnivá víra, že se stane nemožné a že ona sama vyjde z voleb nějakým zázračným způsobem posílena na úkor ostatních. Strany se v tomto ohledu podobají citovému vývoji mnohého jednotlivce, který po bouřlivých nadějích mládí zakotví v občanském povolání, ale v němž pod popelem spálených ilusí pořád ještě doutná ono romantické, mámnivé a v podstatě anarchické volání té druhé bytosti. Karel Čapek o tom právě teď napsal hluboký román.

S naprostou pravidelností je voláním své druhé bytosti zasahována strana národně demokratická. Vždy znovu a znovu jsou ovšem její naděje korigovány skutečností a ona se jako kající romantik vrací do šedivosti koalici spoluprády. Tentokrát se však naděje rozhořely zvlášť silně. Některé vnější okolnosti pomáhaly rozdmýchat jejich plápol. Hospodářská situace, tento nejspolehlivější zdroj nespokojenosti, je stále stejně špatná. Ukázal se spojencem velice zběhlý v agitacních praktikách, který za sebou vede malé sice, ale velice hlučné stádo, zdánlivě ke všemu odhodlané. A konečně sousední země — poučení jistě zvlášť lákavé — dala příklad zrovna vulkanického politického převratu, mizení starých a silných stran v propastech a rozmachu strany mladé až ke stupňům absolutní moci. Špatné příklady táhnou jistě víc než dobře. Musíme se připravit na to, že se během příštího roku budeme musit ustavičně, a jak čas bude postupovat, čím dál víc a víc zabývat politickými důsledky oněch přepjatých nadějí.

Tak zvaná národní oposice, o jejichž nadějích tu mluvíme, a zejména její národně demokratická složka, vědí jistě velmi dobře, že čas kvapí, a že příležitost jednou ztracená se nerada vrací. Národní demokracie ztratila už příležitostí tolik, že tentokrát stojí už před konečným buď anebo. Buď se tentokrát její sen o návratu k početnosti, moci a slávě uskuteční, anebo je navždy ztracen. A životní křivka Jiřího Stříbrného, jehož osoba je svorníkem a smyslem existence ligy, také se už pomalu svažuje. Ani on už nesmí ztráct mnoho času. Také pro něho se každým dnem stává naléhavějším mučivé pomyslení: teď anebo už nikdy. Musíme se tedy připravit na to, že neposlušné skutečnosti bude tentokrát zvlášť usilovně pomáháno a že veliké umění babičky bude vynaloženo na to,

aby z jejího lůna byl konečně vyrván vytonžený plod politické moci. Pro vládní strany vyvstává otázka, jak si počínat vůči tomuto činní, jež bude spojeno s mnohým křikem.

Při tomto uzavírání by ony strany měly být především vedeny tímto poznatkem: ať dosáhne tak zvaná národní oposice ve volbách jakýchkoli relativních úspěchů, nemůže vážně ohrozit državu koalice. Za jedné podmínky: že koalici strany nebudou tak poštelité, aby se pokoušely s ní konkurovat v agitaci a aby se ostře stavěly proti sobě. Je pravda, že tíže doby bude silně pomáhat oposici. Ale i to také pravda, že při troše obratnosti lze psychologických účinků této tíže využít pro koalici. Vážná doba je totiž vítanou příležitostí, aby se vystoupilo s vážným státním programem a aby se odložily agitační triky. Neboť o tom se nemýlíme: lid půjde nakonec za tím, kdo něco pozitivního navrhuje a kdo vzbudí důvěru, že se také pokusí o uskutečnění toho, co slibuje. Největší nebezpečí je v tom, aby se koalici strany jen negativně nezařídily na potírání stříbrniácko-hodačovské agitace. Aby jenom nepolemisovaly a nevyvracely. Aby se neomlouvaly. Aby proti agitaci nestavěly pouhou protiajitaci. Nevšímejte si jich tolik a nechte je křičet! Ale domluvte se místo toho už před volbami na konkrétním státním programu a ten předložte lidu o volbách k rozhodnutí. Odložte všechno vedlejší a náhodné. Všecky historické i současné rekriminace. Všecka hesla z okolní ciziny převzatá. Všecky zaprášené programové zásady, které vás domněle dělí. Všecky vybledlé světové názory, které snášíte s půdy jen u příležitosti stranických svátků. Soustřeďte se na několik málo aktuálních, to jest především hospodářských opatření. Promyslete si je mezi sebou tak, abyste je jasně dovedli lidem vyložit. Pamatujte na to, že to musí být opatření zásadní a že musí ukazovat vaši vůli, dát se novou cestou. Máte dnes vážnou příležitost tím, že strana, která dělala a vždycky bude dělat v tomto ohledu nejvíce obtíží a jejíž početná slabost byla víc než vyvážena její mocí finanční, je mimo váš okruh. Nechte jí zdržování a nejste jí povinni žádnými ohledy. Dobrovolně se zřekla součinnosti s vámi. Úmyslně odskočila od odpovědnosti, když začala čítí ozdušit blízkých se voleb. Odhodila bez ohledu solidaritu, když si chtěla zjednat agitační náskok. Proč byste se na ni ještě ohlíželi? Proč byste jí nedali pocítit, že vláda je a zůstane vaše? Neboť tato strana, mějte na paměti, která s vámi léta spolupracovala, chce vám nyní, svým bývalým druhům, připravit po cizím vzoru volební zemětřesení, které by vás pohltilo. Mluví se v jejích kruzích, a přímo s vůdcovského místa, o konci vlády stran. Co to jiného může znamenat, než konec stran vůbec? Než tohu po monopolním postavení strany jedné, anebo onoho slepence, který se za tímto účelem tak náhle spojil? Sešikovala se proti vám pestrá fronta tak zvané národní oposice a je celá žhavá touhou, připravit vám porážku. Máte na ni velice jednoduchý prostředek: nechte ji v té oposici vychladnout. Z. S.

Bilance tří dnů

Po třech dnech studentských bouří — často studentských skoro jen dle jména — nastává klid a doba k přemýšlení. Je třeba si přát, aby klid byl i příležitostí k vystřízlivění horkých hlav a k uvědomění aspoň v té části studentstva, jež dosud nenahradila pronikavost vlastního úsudku vznětem vrženého hesla, hesla zachyceného ze vzduchu. Po pátečních předzvěstech, stáve a povyku na německé pražské universitě pro vydání insignií přišla truchlivá sobota s řezí ve slovanské knihovně německé university. Není nijak žádoucí přecházet počáteční provokaci, jež nesporně vyšla z části německého studentstva a snad byla živena i několika německými vysokoškolskými učiteli. Jejich provinění bylo a ještě bude odsouzeno. Stejně však je třeba odsoudit vinu té části demagogů na straně české, kteří uměle a záměrně rozdmýchávali nepokoje, bouřice studenty pro insignia, jež již tak jak tak ve lhůtě stanovené a dohodnuté ještě před vypuknutím těchto bouří musila být vydána. Nejvážnější počátek třídních demonstiac vznikl v sobotu ráno. I tu poslední přímý podnět dali studenti němečtí, uzavřevše se demonstrativně v právnické své fakultě v těsném sousedství, či lépe v části Karolina. Z tohoto mraku však by bylo neudělo, vždyť sami odpovědní vůdové německé university, její rektor a akademický senát již den před tím se dohodli s ministrem školství i s ministerským předsedou o přesné době i způsobu, kdy a jak budou sporná insignia odevzdána. V této chvíli však selhaly nervy českých studentů, bičovaných agitátory, jimž se pohříchu postavil v čelo sám prorektor Karlovy university, profesor Domin. Došlo k prvnímu srocení, jež přerušila, ale neukončila velká a rozvázná autorita nynějšího rektora prof. dra Drachovského. Nastal

případ, jenž se měl v následujících dnech ještě několikrát opakovat. Po uklidňující řeči rektorové promluvil jeho předchůdce v řadě a zálibně se kochaje popularitou, ukazující se u studentů, hltajících každou novou — tolikrát opakovanou — frázi, zmařil účinek slov rektorových a nabádal a podnítil studenty k dalším násilnostem.

Od prvé chvíle bylo úsilí, živě ne jen drem Dominem, ale celou faiangou bezejmenných agitátorů tak zvaného národního sjednocení, ale i dvěma z poslanců národní demokracie, naprosto zbytečné. O vydání insignií, jak již řečeno, bylo rozhodnuto dávno dříve, než čeští studenti vyšli do ulic. Demonstranti nemusili ani na okamžik pochybovat, že vláda vši autoritou státní moci jim vymůže a odevzdá to, co jim patří podle zákona. To se ovšem neodpovědným podněcovatelům bouří naprosto nehodilo. Jim již vlastně nešlo o insignia, jim šlo především o stranický prospěch tak zvaného národního sjednocení. Pro takový účel se nehrozili ani na okamžik podrýtí autoritu vlády, ohrozit jí právě ve chvíli, kdy s tolika oběmi a s tak účtyhodnou prací se snaží najít cestu z hospodářské tísně a najít bezpečnou základnu pro hospodaření státu v příštím roce. Nehrozili se ani na okamžik podrýtí vážnosti státu v celém světě, jehož tak blízká a nebezpečná část jen číhá na projev slabosti a neklidu v naší domácnosti. Naopak, toto vše se lidem z tak zvaného národního sjednocení jen velmi dobře hodilo k provedení vlastního plánu. Hráli přímo o existenci této vlády, výslovně usilovali o to, aby němečtí ministři, zasedající v této vládě s tolikerym sebezapřením, byli přinuceni vzdát se svých křesel — ne proto, že by zvláště stáli o jejich hlavy, ale proto, že si dovedně vypočítali, že by po odchodu obou těchto stran nynější koalice pozbyla značného procenta naděje na spolehlivou většinu a proto by se jen zvýšila jejich naděje na předčasné volby. Oč raději by tato společnost chtěla volby nyní, kdy se jí zdá situace nejpříznivější, daleko příznivější, než kdykoliv dříve a nepochybně také příznivější, než kdy ještě bude. K tomu byli dobří studenti, k ničemu jinému. A studenti naletěli. A bohužel s nimi na čas naletěla i jedna socialistická strana. —
—m—

Jak je to s těmi insigniemi?

Ve čtrnáctém století založil římský císař a český král v naší zemi universitu. Založil ji ovšem pro všecky obyvatele země bez rozdílu jazyka a ještě pro některé národy okolní. Jazykových sporů tehdy nebylo, anebo aspoň ani zdaleka ne tolik jako dnes, protože vzdělanost byla tenkrát latinská. Universita byla něco jako cech a proto užívala zvláštních odznaků a krojtí. Latinská vzdělanost časem slábla, znalost latinského jazyka upadala, a v Čechách se poněmáhu stala řečí vzdělanců němčina. Český jazyk dosáhl klasické výše brzy po založení university, stal se jazykem reformace, ale s příchodem protireformace jednak násilím, jednak asi také vlastní slabostí upadal a upadal, až zmizel s obzoru vzdělaného člověka skoro docela. Vládla němčina hluboko do devatenáctého století. V té době však přicházely ze západu nové myšlenky, lidé se začali rozpomínat na svou historii, země prodělávala sociální změny, rostl průmysl, zvedal se sedlák a s tím se vším zase přišel rozkvět české řeči. Jazyky vzdělanců byly teď dva: část mluvila česky, část německy. Podle toho přišlo potom také rozdělení university na českou a německou část, při čemž německá byla považována za původní a česká za oddělenou od ní. Proto i ony staré odznaky, které se dochovaly ze starých dob, zůstaly vlastnitvím německé části. Po založení československého státu, v němž postoupil česky mluvící lid na vedoucí místo, byl vydán zákon, který poměr české a německé university převrátil. Prohlásil českou za původní a německou za druhotnou a nařídil, že všechny atributy starobylosti náležejí universitě české.

Faktum, z něhož musíme vycházeti, je toto: původní universita, když už necháme stranou ony lidi z okolních zemí, byla založena pro všecky obyvatele naší vlasti, ať mluvili doma jazykem tím či oním. Středověká kultura byla mezinárodní a neřídila se nikomu do úst ani na barvu vlasů a očí. Jestliže latina časem upadla a vzdělanost v této zemi se stala dvojjazyčnou, a jestliže proto už z praktických důvodů bylo nutno universitu rozdělit, je jistě spravedlivé, aby oběma částem bylo dovoleno hlásit se k společnému původu. Jestliže už staletí vývoje ustálila věci tak, že jedna část kdysi latinských vzdělanců dnes mluví česky a druhá německy, není jistě rozumné, aby si obě části navzájem upíraly práva na starobylost a původnost. A bylo by docela správné se stanoviska přirozeného i historického, kdyby obě části měly možnost užívat oněch starodávných odznaků. Od německých mluvících lidí není rozumné ani spravedlivé, upírají-li právo na odznaky nám, lidem

mluvícím česky, kteří v této zemi žijeme déle než oni, kteří jsme tu od pradávna doma a jiné vlasti nemáme, a od lidí mluvících česky zase není rozumné, jestliže dělají totéž lidem německým. Duchovní prvenství přece nezávisí na užívání nějaké staré hole. Nebylo jistě nadarmo, že konservativní český historik navrhl, aby byly odznaky uloženy na neutrálním místě a aby si je obě university odamtud při zvláštních příležitostech vypůjčovaly. Velmi bychom se přimlouvali za to, aby se tento rozumný návrh jednou uskutečnil. Z. S.

Ten náš parlament není přece jen tak nezajímavý

Zvykli jsme si již na stereotypní zprávy z našeho parlamentu. Ministerský předseda prohlásil, že — poslanec řekl stručně asi toto —, protivník se choval neslušně atd. Nyní přinesly Lidové Noviny detailní referát, stenografický protokol o odbornictví v aférách, řečnický duel mezi poslancem Ježkem a Stránským.

Čtenáři viděli, že ten náš parlament je občas docela zajímavým, že takový stenografický protokol poví více, než celé knihy. Čtenáři jsou s tímto způsobem referování velmi spokojeni, jen kdyby detailních stenografických protokolů ne uveřejňovalo více. Není to jistě jediná zajímavá věc z parlamentních debat, ať v plenu, či ve výboru. —y.

„Návrat k normálnosti“

Pod tímto titulkem píše pan Stan. Nikolau v „Nár. politice“ ze dne 15. XI. 1934 mimo jiné: „Wilson, známý americký prezident z doby válečné, byl po dlouhé řadě republikánských presidentů zase jednou demokratickým presidentem. Jeho účast na válce a zásahy do Evropy podráždily veřejnost, že byl poražen a zvolen Harding, který razil heslo „návrat k normálnosti“, t. j. vzdání se všelikých teorií o smíru v lidstvu atd.“ ... Úvodník končí vzletně: ... „Zavzní tam zase znova heslo „Návrat k normálnosti“? Celý svět na ně čeká.“

Máme si toto heslo přeložit do češtiny jako „návrat k zvráženosti“, t. j. vzdání se všelikých pokusů o ovládnutí lidských pudů rozumem? — Nelze se diviti, že podobná hesla střípá čtenáři „Nár. politiky“, kteří mimochodem věří také v nějaké tajemné lidským rozumem a lidskou mocí neovladatelné národní, mezinárodní, hospodářské, politické a nadpозemské síly, ani tomu, že tato hesla uveřejnila „Nár. politika“, diviti se lze pouze autorovi, který si troufá mluvit za celý svět. Jsem zmocněn prohlásiti zatím závazně za tři lidi, že na takové heslo nečekají. A je nás asi víc. a—x.

Pražský primátor se zase ozval

Na pražské radnici měla se konati manifestace „Demokracie dětem“. Čeští řečníci měli mluvit česky, němečtí německy. Ale manifestace se nekonala. To proto, že — jak jsme se dočetli — radniční kruhy namítaly, že není přípustno, aby na pražské radnici se mluvilo jinak než česky. „Národní politika“ praví, že jistě celá naše veřejnost s povděkem přijme nekompromisní rozhodnutí pražského primátora Baxy. Také „Polední list“ sdělil, že primátor pražský se ohradil proti česko-německému projevu. A s radostí ujímá se celé věci „Bohemia“, která z ní dělá „třetí aféru“, kterou připojuje k válce o insignie university a k sporu o výnosu vicepresidenta chebského krajského soudu. V tomto případě jest trapné, že malichernický duch byl zanesen do pomocné práce pro děti. Byl by to opravdu zločin, kdyby v rámci akce „Demokracie dětem“ promluvil na radnici někdo několik slov německých? Mají hlad jen české děti? A není pomoc dětem půdou, na které se může sejít docela dobře Čech i Němec? Či má pražská radnice i v těchto věcech dělat politiku, která jest jako dělání pro „národní sjednocení“ nebo „Bohemii“, která s chutí se takovéto věci ujme? Bude dobře, zjistí-li si čl. strana socialistická, jak primátor pražský v této věci jednal; mnohdy se stalo, že primátor Baxa měl na své straně národní demokraty a lidi z tábora posl. Stříbrného, zatím co socialisté potřásali hlavou. Dovedou-li němečtí sociální demokraté odmítnout šovinisty z německé university, musí se i socialisté na pražské radnici postaviti proti duchu, který zakazuje říci několik slov německých tam, kde se sejdou Češi a Němci, aby pomáhali českému a německému dítěti. V. G.

Opera za tři groše

Gayova „Zebrácká opera“, které před dvěma sty lety tleskala nadšeně uhlazená, dvorská, rozmařilá a dekadentní společnost londýnská, byla hrou pro snoby, nikoli pro proletáře. Taine vypravuje, že prý si navoněné dámy one

společnosti dávaly frivolní verše této opery psátí na vějíře, a herečka, která představovala Polly, provdala se na základě svého výkonu za vévodu. Cynism Gayův, jenž ukazuje společnost vrahů, zlodějí, gaunerů, prostitutek a žebráků, a dává jim mluvit docela stejným tónem, jímž mluvili dvorští gentlemani a dobře vychované dámy, tento cynism pana Peachuma, jenž radí dceři: „Mějte milence, slečinko: žena musí umět býti prodejnou, i kdyby nepatřila ke dvoru nebo do společnosti...“ — tohle všechno je frivolní poslech pro dekadentní společnost, která překonala morálku už tak dávno, kterou nudí samá šlechtnost, která si dopřeje něco pikantního. Tohle to není ve svém prostředí mezi mladými lidmi, kteří chtějí budovati nový svět.

Ani ve zpracování Brechtově ne. Bert Brecht, jenž použil krásných vložek z Villona a pro Mackieovu monologu za mířzení, naparfumoval Gayův námět ještě rafinovanějšími vlněmi. Fantastický úspěch této hry mezi inflační berlínskou měšťanskou společností se naprosto neliší od rázu úspěchu londýnského. Brecht a Weil se před berlínskou premiérou domnívali, že napsali hru, která vyvolá největší divadelní skandál své doby: a hle zpracovali hru, která nebyla než největším finančním úspěchem své doby. Zase jedna společnost unavená, nevěřící, frivolní, nemorální, materialistická a dekadentní jí tleskala. Tohle si měli uvědomiti ti mladí lidé, kteří se pokusili udělat dnes z Zebrácké opery obžalobu dnešního řádu. Nepodařilo se jim to: protože stejně Gayova „Zebrácká opera“ jako Brechtova „Opera za tři groše“ řád neobžalovává ji, nýbrž s cynismem mu lichotí, dělají jej interesantní, opeprují jej. Jsou to hry rokokové, v nichž si obecenstvo ve fracích hraje na ničemý v hadrech, je to „Lumpenball“ pro uhlazenou společnost, unavenou krásnými vlněmi a drahými látkami. I v morálce: tady se neobžalovává, tady se lichotí gauneru Mackiemu stejně jako gauneru Peachumovi, holce Polly i uhlazené dceři policejního ředitele Lucy (která u Gaye v jedné scéně ukazuje Mackiemu své těhotenství), tady se ukazuje jako interesantní u Brechta i homosexualita prefekta Scotland Yardu „Tygra Browna“: všechny jejich neřesti se líčí jako zajímavé, všechny jejich egoismy se chválí, pro všechno jejich sobectví mají autoři shovívavý úsměv. Je tohle hra pro proletářskou scénu?

E. F. Burian dal svému představení „Zebrácké opery“, kterou uvedl minulý týden v pražském Mozarteu, evropskou úroveň: takhle přesně nastudované, takhle programně ujasněné, takhle ve stylistické linii čisté divadlo prostě nikde jinde nemáme. Dokonce je tu dobré až příliš: hra zdá se přestudována, tempa jsou předynamisována, pohybu je na scéně až příliš, autorova invence přebujela v přílišné plnosti zneklidňuje a tříští hru až do přílišných podrobností. Rozhodně na škodu je kruté potlačení všech hudebních složek, jež překvapí právě u hudebníka Buriana: režisérovi, jenž chtěl mít ze hry demonstraci a obžalobu, překázela líbivost těchto rafinovaných songů, překázela element operní parodie, jenž charakterisuje tuto hru stejně u Gaye jako u Brechta a Weila. Proto dává songy místo zpěvu skoro jen odříkávati v překotném tempu, proto některé písně, jako duo hádky mezi Polly a Lucy vynechal, škrtal strofy písní a ve svém překladu potlačil všechnu tu formální virtuositu Brechtových veršů svévolnou tvrdostí díkce. Potřeboval sociální obžalobu: proto si udělal z role flašinetáře svůj chór, tlumočnicka svého světového názoru, jenž bohužel až do únavy glossuje a interpretuje každou scénu a vyplňuje se svou jednotvárnou melodií všechny přestávky. Ve snaze o co nejprudší tempo potlačil Burian u herců jakoukoli detailnější hru, takže figury ztratily na plastičnosti. To, co přináší tento mladý režisér, v němž dnes vidíme jediný talent mezi mladými na našich scénách, je jasnost jeho scénické koncepce a důslednost jeho stylové linie: po prvé tu vidíme představení, v němž je scénická iluze vytvářena naprosto organicky z technických předpokladů nahého jeviště spojeného s hledištěm. Po ruském vzoru nastupují herci uličkou mezi publikem, každou scénu končí inspicient úderem na gong a malým dialogem s hercem, přestavby jsou na otevřené scéně, reflektorů používají figury hry, aby si na sebe lépe posvítily, herec si před výstupem ještě odříkává svou roli. Nic z toho nezabíjí divadelní ilusi, naopak, vytváří velice intenzivní ilusi novou: stačilo by oprostít tuto inscenaci od některých přílišností a svévolností, které svým opakováním unavují, a představení bylo by dokonalé.

Bída je opět u autora. Burian dobře cítil, že hra je pro jeho obecenstvo a jeho ensemble ideologicky slabá. Cítil také totéž, co si uvědomili už všichni režiséři před ním, že závěr hry, v níž má vystoupit parodistický deus ex machina ve formě posla, jenž udělí Mackiemu milost těsně před oběšením, že tento závěr je slabý. Dal proto vystoupit mluvčímu, jenž

ohlásí, že tato inscenace se neskončí happy-endem, nýbrž že Mackie jako reprezentant starého řádu musí být oběšen. To se také stane, a závěrečný chorál, přesunutý sem z jiného aktu z dua Peachuma a jeho ženy, hlásá materialistický světový názor, že napřed je třeba se nažrat, a pak teprve přijde morálka. Tato závěrečná scéna s doplněným songem dvou oběšených má sílu, má atmosféru, má magii: odhaluje nám však přece jen slabiny celé této hry, příliš málo morální, než aby mohla být hlasatelkou nového řádu, příliš shovívavě frivolní, než aby mohla být soudem nad určitou společností. Pro odvahu, ryzost, čistotu a obrovskou svědomitost divadelní práce je třeba toto představení zaznamenati jako jeden z velikých kladů našeho nesmělého, rozpačitého a unaveně nevěřícího divadelního umění.
Dr. O. R.

Co je to Čedok?

(Z rozhovoru s Francouzem.)

Podle oficiálního názvu by to měla být „cestovní“ kancelář. Podle zkušenosti však snadno zjistíme, že je to jen kancelář železnic a hotelů. Autokary, okružní výlety neb jiné zcela krátké výlety do několika měst aneb zvláštních zajímavých míst — tím se Čedok nezabývá. S jakým báječným nezájmem, to konstatují sami úředníci této instituce. Zkuste jen zkombinovati po železnici několik krásných cest, které by bylo lze dokázat za den: Praha—Mladá Boleslav—Nymburk—Hradeč Králové—Jičín a zpět, aneb Domažlice—Železná Ruda—Český Krumlov, aneb ještě Kolín—Pardubice—Kutná Hora! A ještě nekonečně mnoho příkladů. S kanceláří, která se jen zajímá o železnici, naprosto nelze poznat Čechy, Moravu aneb Slovensko během prázdnin.

Ale to je ještě to nejmenší zlo v Čedoku. Ve skutečnosti to není kancelář drah, je to mechanický rozdělovač lístků, ovšem s řádnou provisí. Jste-li cizinec, pokuste se o cestu v Československu. V Čedoku seřadí vám pěkně jen lázeňská města a Tatry. A ještě lépe. Snažte se obdržeti cestu 1000 km aneb více s 40procentní slevou. Dozvíte se, že máte právo se zastavit jen v zcela omezeném počtu měst. Francouz, který měl lístek na 2500 km, byl velmi překvapen, že když chtěl vystoupit v Plzni při jízdě tam, mohl se stavit v Mariánských lázních jen při cestě zpět. Chtěl-li navštívit Kolín, musil si odepřít Pardubice. Je to čistý methusianismus turistický. Je to zákaz poznat Československo a utrácet tam peníze. A když náš Francouz chtěl úředníkům dokázat, že je to nerozumné a nemožné, odpovídalo se mu mechanicky: je to předpis. A když se nechtěl dát odbýt, navrhli mu, aby svoji věc předložil ministerstvu železnic a aby čekal pět dní. Ubohý cizinec myslel, že přijel cestovat, a zatím málem přišel, aby tu podával žádosti. Prozatím usoudil filosoficky, že při takové iniciativě by bylo lze nahraditi Čedok automatem na přidělování lístků a gramofonem opakujícím: „To je předpis, jinak žádost“. Alespoň by cestující nemusel platit za tyto vynikající služby 4.5procentní přírůstek na cenu lístku.

Ale další zkušenosti poučily našeho Francouze, že se mýlil. Ne, Čedok není chladné, suché sdružení úředníků. Skutečně, a to bylo v Bratislavě, kde se mu ostatně velmi líbilo, rozhodl se konečně, že odjede na deset dnů na Podkarpatskou Rus. Běžel do Čedoku a takhle tam promluvil: „Mám lístek na 2500 km, prosil bych o prodloužení. Chci ještě projet 500 km v Podkarpatské Rusi“. Čedok v Bratislavě neumí ani slovo francouzsky. Bylo třeba tlumočnicka. Tento zjistil nejprve, že jsou tu „předpisy“. A předpis nepředvídal prodloužení. Bylo třeba nových 1000 km, aby byla sleva 40%. Se strany Čedoku nebyla nejmenší snaha, aby se věc uspořádala. Vyplnil předpis do posledního slova. Ale konečně vyslovil tuto moudrost: „Ostatně stejně byste slevu nedostal, jelikož když jedete do Jasiny, musíte se vrátiti toutéž cestou a neděláte tedy okružní cestu.“ A tedy náš cizinec, místo aby se zlobil, musil se smát. Poněvadž však tento cizinec jest přesvědčeným Čechofilem, usoudil, že Čedok není kancelář cestovní, ale kancelář humoristickou.

Na radu českého přítele šel do jiné kanceláře, maďarské. Zde se mluvilo francouzsky. I zde ovšem potvrdili, že předpis je předpis, ale připojili velmi laskavě, že by bylo velmi příjemné jet do Budapešti.

Francouz, který takto kritisoval Čedok, připojil, že celkem nelze to vyčítat zaměstnancům. Zřízení samo chybí, neboť úřad jest vždy nepodajný, a to zvláště úřad státní. Více iniciativy, rozšířit pole působnosti, umístiti lidi, kteří znají a mají rádi svoji zemi ve všech koutech a kteří znají psychologii cestujících, kteří se nebojí případně se rozhodnouti od-

vážně i opatrně, kteří umějí vysvětliti předpis podle jeho ducha a ne podle písmeny. To by byl úspěch čsl. turismu. A Francouz připojil: „U nás turistika zkvétá díky individuálnímu úsilí současně v boji a ve spolupráci se státem.“
B.

politika

Jan Stránský:

Cesta mladých k fašismu

Odklon od demokratických a socialistických zásad, který byl letos znovu potvrzen výsledkem voleb do vysokoškolských fakultních spolků, stává se dnes nepopíratelnou skutečností. Nepomůže nám už dělání statistik, přelévání hlasů sem a tam, všelijaké omlouvání a hledání okamžitých příčin nechuti. Lépe než nesměle odvracet hlavu a klopat zrak jest podívatí se pravdě rovnou do očí; a učiníme-li to, zjistíme: studentům, nebo alespoň většině z nich, se tato vláda znelíbila, nechtějí nic vědět o socialismu, snad ani o demokracii. Nelíbí se jim dnešní republikánská forma, a proto opouštějí tábor demokratické levice, aby šli tam, kde se jim více slibuje. Zasloužila si však demokracie jejich nedůvěry? Naše střední i vysoké školy, jež jsou poměrně dobře vybaveny, jakož i množství podpor, které umožňují i nejméně majetným vrstvám studovat, nenasvědčují, že by se demokracie chovala vůči studentům tak macešsky. Proč od ní utíkají?

Několik případů:

„Proč budete volit pravicovou kandidátku?“ otázal jsem se před valnou hromadou kolegyně právničky.

Zamyslí se: „Když já,“ zní to téměř jako omluva, „já tak hrozně národně cítím.“

„Co je to národně cítit?“

Zase chvíle usilovného přemýšlení, na čele jí narostou dvě hluboké vrásky. „Národně cítit... Já nevím.“ A dá se do smíchu: „Já nevím.“

„Já,“ vykládá mi známý technik svoje politické přesvědčení, „já jsem vstoupil do národně demokratické Mladé generace, protože věřím, že u nás v Československu dovede udělat pořádek jen silná a spojená pravice. Proč si to myslím? Já nevím. Věřím, že někdo přijde a vezme to všechno do ruky. Takhle to přece dál nejde.“ A mluví dál o své bídě a svých nadějích, které má nebo vlastně které nemá.

Nemyslete, že z odpovědí, jež mi dávali jednotliví studenti, vybral jsem právě tyto dvě jako nejméně věcné. Byly mezi nimi daleko pošetilejší, některé patetické, naučená hesla a fráze. Ale všechny měly jeden společný znak: nalezl jsem v nich jakousi podivnou a nedefinovatelnou víru, jakýsi nevyslovitelný cit. Nevím ani, zda lze jejich přesvědčení nazvat především politickým; stane-li se totiž přesvědčení člověka jedině věcí víry a věcí citu, dostáváme se někde do oblasti církevnictví nebo snad do oblasti intuice a pudů. A nemyslete, že lze snadno vyvrátit tuto temnou víru, pro kterou sám věřící nenalézá důvodů. Je to daleko těžší než přesvědčit odpůrce vzdělaného a připraveného. Protože ten, kdo se vědomě a dobrovolně vzdal užívání rozumu, nevrátí se tak lehko k oné mozkové činnosti, kterou nazýváme přemýšlením. Oč pohodlnější je věřit než hledat, cítit než přemýšlet.

Má-li však každá věc svoji příčinu, musí mít svoji příčinu také fašistická orientace většiny studentstva. V nich samých, jak vidíte, důvodů pro jejich přesvědčení nenalezneme. Hledejme je tedy mimo ně, pátrejme, jaké jsou to vlivy, jež ženou mladou inteligenci do náručí fašismu, které snahy tu cílevědomě pracují v podryvání demokracie.

Na středních školách

Je politika zakázána a školní řády nedovolují studentům ani se politicky organisovat ani zúčastnit se politických schůzí, průvodů a shromáždění. A přece, přes veškerá opatření úřadů, které tak dojemně pečují o politickou neporušenost svých svěřenců, dostávají už tady na středních školách mladí studenti první politický nátěr. Kde vlastně čerpají svoje politické vzdělání? Něco pochytí doma, něco z novin a z knížek. Ale jen málokterí ze středoškoláků věnují svoji pozornost oné části novin, jež se zabývá politikou. A četba knih? O té už vůbec nelze mluvit, protože studenti až na nepatrné výjimky přestali číst. Zbývá tedy škola — to, čemu se vyučuje, a ti, kteří vyučují. A zde se už čas od času ukáže mezi řádky školní učebnice nebo mezi větami přednášejícího profesora kus nevinně vypadající tendence, maličké a nenápadné překroucení pravdy. Nalezl jsem nedávno v Učebnici zeměpisu pro vyšší třídy škol středních, jejímž autorem je slovatný úvodníkář „Národní politiky“ a jeden z vůdců Národní fronty, prof. Nikolau, vyprávění o sovětském Rusku, kde prý „byl podlomen nebo zničen všecken vědecký život a také průmysl“. A hned vedle najdete chválu fašistické Itálie a výpočet dobrodiní, která nastala opuštěním demokracie. Taková tvrzení hodí se snad do „Národní politiky“, rozhodně však nepatří do školních učebnic.

Znám profesora dějepisu — dodnes učí na jedné střední škole — který, narazí-li na protikatolické nebo protirakouské vylíčení událostí, nařídí prostě svým žákům, aby si v knize příslušné místo škrtili. Myslím, že tento nejvěrnější katolík a poslední poddaný císaře Františka Josefa je na československých školách osamocenou výjimkou. Ale jsou tu na druhé straně učitelé — těch je daleko víc — kteří v opačné snaze ženou studenty do nejpošetilejšího a nejbezhlavějšího nacionalismu. Staří páni, kteří nepochopili, že je rozdíl mezi národním uvědoměním, jež teprve dlužno křísit, a mezi národním uvědoměním občana svobodného státu, pokračují v onom burcování a zvonění na poplach, kterému kdysi přivykli, a jsouce obyčejně nespokojeni, vzbuzují podvědomou nespokojenost u svých žáků. Někdo snad namítne, že přeceňují vliv profesorů. Nevěřte tomu. Právě ve vyšších třídách středních škol, v letech, kdy se studenti začínají pomalu odcizovat vlivu rodičů, zůstává profesor jedinou a poslední autoritou.

Na rozdíl od otevřeně hláсанé politiky těší se vlastenecké a kulturní spolky, pokud jsou pod vlivem pravice, značné oblibě. Je těžko přesně vymezit vliv, jaký se v těchto spolcích na studenty vykonává. Víím jen, že většina mých bývalých spolužáků, kteří vstoupili do Národní jednoty — spolku pro podporu českého menšinového školství v územích s německou většinou — padla po odchodu ze střední školy přímo do náruče národní demokracie. Styk s vysokoškoláky, který takový spolek mladým studentům zprostředkuje, jakési zdání skutečné politiky, která je ve škole „tabu“, přednášky a zájezdy — každé takovým způsobem zaseté semeno padá tu do půdy nejúrodnější. Stačí pouhý náznak, pouhé

přání profesora-důvěrníka a celá třída vstoupí do spolku, který on doporučuje. Tam už se postarají jiní, aby byl student držen vždy pěkně v dohledu, aby se na první zavolání postavil pod prapor svých starých známých a přátel.

Časopisy.

Ze střední školy vyjde tedy většina studentů s jistou dávkou všeobecného vzdělání, s naprostým nedostatkem vzdělání politického a s mírným nánosem neusměrněného a poněkud nejasného nacionalismu. Teď teprve začíná se pro ně období politické svobody, mají zas číst, hledat a vybrat si. Ale tady už stojí dobře připravená organisace tak zvaných národních studentů, kteří pečují o to, aby ohýnek, zažehnutý na střední škole, nevyhasl. Zbaví studenta poznenáhlu všech sympatií k demokracii a k socialismu a z neujasněného vlastenectví vypěstují onen křiklavý nacionalismus, který známe z červeného tisku.

Jsou to v první řadě pravicové studentské časopisy, kterým byl svěřen tento výchovný úkol. Vyznačují se dvěma základními vlastnostmi: předně špatnou češtinou — to je ostatně nedostatek, se kterým se setkáváme u všech pravicových listů — a za druhé zvláštním rozčileným a pathetickým slohem. Takový „Národní student“, hlavní orgán vysokoškolské pravice, vylíčí nám českého studenta, obklopeného věčným nebezpečím a tisícerou zkázkou. Na všech stranách číhají odvěcí nepřátelé, odevšad sbíhají se příšery, které se snaží ubohého beránka pohltit. Uměle udržují tyto časopisy rozčilené ovzduší: student se má zaleknout, má být odveden od nebezpečné vlačnosti, má být zatažen do stranických šarvátek. Ukazují mu, že ve státě, který jsme vydobyli, stojíme zakřiknutí a neschopní, zatím co naši nepřátelé se drze rozpínají. Přesvědčují ho o tom, že nás kdosi komusi prodal, že jsme opuštěni a hanebně zrazeni. Socialisté, marxisté, židé, hrad a vláda — to všechno usiluje o bezživotí našeho národa. Kdo vlastně je tím Zrádcem? Každý ať už si zaplní prázdné místo, jak mu to káže fantazie, ať si najde Jidáše podle své záliby. „Je třeba,“ tak asi hřímá „Národní student“, „je třeba setřásti nenáviděné okovy, ukázat konečně, kdo je pánem v domě a vypráskat zrádce ze země.“

Schůze.

Co nedokáže časopisy, dokáže osobní zpracování jednotlivců, debatní kroužky, malé spolky, Národní garda — kolik studentů touží po uniformě! — a hlavně schůze, kterým se věnuje největší péče. Už sama cesta do sálu, v němž se schůze koná, je vyzdobena zvláštní dekorací plakátů. Chodníky jsou posety malými papírky — jsou to z novin vystříhaná písmenka N, začáteční písmena nečeského hesla českých nacionalistů: Nic Než Národ. Zvedáme se země jedno obzvláště pěkně vykroužené N, růžový papír prozrazuje, že bylo vystříženo z *Expresu*. Na jedné straně se z kusých úryvků dočteme o pravosti Rukopisů, na druhé straně nalézáme kupodivu zachovalý a stříháním nepoškozený inserát jistého gumového výrobku. Je to pěkně pohromadě: Profesor Mareš se svými Rukopisy, Hydiko, národní studenti... Ale pozor, teď přijde to hlavní: Rektor Domin mluví.

Za svého rektorského úřadování získal si profesor Domin svojí snahou o t. zv. obnovu Karolina a hlavně zprávami o této činnosti, jimiž zásoboval *Národní listy*, *Polední list* a *Národní politiku*,

značné obliby v pravicových kružích. Ukázalo se totiž, že rektor university nemusí se — jak tomu bylo dosud — ve vši tichosti věnovat správě své university a vědecké práci, ale že ho lze s dobrým úspěchem užívat k propagačním účelům. Přes noc vyrostla z profesora Domina světoznámá kapacita jak ve věcech přírodopisných, tak i ve věcech národních, a články J. M. pana rektora se skvěly ob den v některém z pravicových žurnálů. A hle, pokus se podařil: mládež šla za svým nově objeveným vůdcem, provolávala mu slávu a nosila jej na ramenou po Praze. Dnes už mizí články prorektora Domina z denního tisku, ale jeho obliba u mládeže trvá. A proto před každou valnou hromadou některého z významnějších fakulturních spolků ohlásí národní demokraté schůzi s panem prorektorem jako hlavním řečníkem.

Rektor Domin mluví: sál, nabitý mladými lidmi, napatě poslouchá. Nadšeně mluví řečník, velká slova nesou se sálem, hlavy spokojeně pokyvují, otevírají velká ústa a provolávají slávu nebo hanbu, podle toho, o kom nebo o čem je právě řeč. A řeč je věru o mnohém. Krásné a upravené věty plynou se rtů rozohněného přírodopisce, naleznete v nich všechno: Masaryk a hned vedle něho Stříbrný, Kramář a slovanské Rusko, legie a třistaletá poroba. Desetkrát v minutě vysloví řečník slovo národ a desetkrát v minutě se jemu i posluchačům zalesknou oči. Tady konečně nalézá náš středoškolač to pravé ovzduší, společné nadšení, radost, víru ve vítězství. Všechno bude dobré, všechno dáme do pořádku, zradce zaženeme. Jsme tady my, slyšíte, MY. Sálem hřmí potlesk, rektor usedá na ochotná ramena a za zvuků „Hej, Slované!“ dává se průvod na triumfální pochod městem.

Tak asi vypadá cesta od rozumu k fanatické víře, cesta, po níž je veden svým původem i založením demokratický student k fašismu. A přece jsou na středních školách také levě orientovaní učitelé, vedle fašistického tisku máme přece silný tisk socialistický.

Co dělá levice?

Levice totiž nedělá nic. Zdá se, že naši demokratickou levicí přestalo už dávno zajímat, jak to vlastně vypadá v hlavách studující mládeže. Zdá se, že už dávno mávla rukou nad inteligencí, která ji opouští. Snad doufá v návrat svých ztracených synů, možná, že čeká, že se u nich dostaví leta zralosti a přivedou je zpět. Ale kolik z nich se vrátí? Levicový tisk naprosto ignoruje všechno, co se studentů týká, neuveřejňuje ani zpráv o jejich schůzích. Kdežto Národní listy mají téměř denně svoji studentskou rubriku, která je sice špatná, ale nicméně tady jest, začnou se levicové listy starat o studenty vždycky až několik dní před valnou hromadou toho nebo onoho fakulturního spolku. Schůze se nepořádají, přednášky se nekonají. Spolky socialistických akademiků živoří v opozici a ztrácejí rok od roku svoje členy. A občanské strany? S tichou radostí oddávají se příjemnému pohledu na nenáviděné socialisty, kterak tito ztrácejí mezi studentstvem půdu. Nevidí nebo snaží se nevidět, že už nejde o socialismus, ale o vlastní demokracii.

Ano, dnes už jde o demokracii. Říká se o nás mladých, že máme zálibu v krajnostech, a je to snad pravda. Myslím však, že v mládeži pramení tato záliba v touze po něčem jasném a přesně ohraničeném, v touze po pevné základně, na které je možno stát a zahnat mlhy a jasně vidět. Ale naše demokracie, tak, jak se jeví mla-

dým vysokoškolákům, postrádá těchto vlastností. Každý ví, jaký je poměr komunisty k fašistovi a jaký je jejich vzájemný poměr k demokracii. Jaký je však poměr demokracie a demokratů k jejich nepřátelům? Tady už stojí mladý člověk před tisícem záhad a podivných zjevů, které si nedovede vyložit. Ztrácí pomalu orientaci, zamotává se, nevidí a proto jde tam, kde se mu ukazuje alespoň kousek jasné cesty. Fašista ví, že nemá věřit chvále demokracie, i když se jeho tisk k této demokracii na oko hlásí. Čemu má však věřit mladý agrárník nebo lidovec nebo socialista? Má před očima demokratický program své strany, ale rovněž má před očima skutečnost, že jeho strana dovoluje státním úředníkům demokracii podryvat. Slyší nejhanebnější útoky proti vládě, do které jeho strana vyslala svoje zástupce, nevidí však, že by se jeho vláda snažila z těchto útoků očistit. To všechno je příliš nejasné, ztrácí se mu hranice, která dělí pravdu od lži, poctivost od nepoctivosti. Jsou meze, jejichž překročení má vždycky za následek nový otřes důvěry, nové odpadlíky. Postaví-li se rektor největší university do tábora usvědčené korupce, vzniknou mezi jeho žáky mnohé pochybnosti o tom, je-li korupce vskutku zavržitelná nebo má-li býti trpěna a podporována. Jestliže vláda dovolí, aby střední školou počínaje byla mládež hnána do rukou protidemokratické ideologie, vzniknou mnohé pochybnosti o tom, jak to vlastně vláda s demokracií myslí. Dnešní inteligence dovede ještě demokracii uhájit. Dovede to však také inteligence zítřka?

národní hospodář

Doc. Dr. J o s. G r ň a:

Kolik vlastně platíme daní?

II.

Pokusme se tedy o srovnání úhrnu daní s národním důchodem.

I takový výpočet však bude jen přibližný, neboť jak se ukáže, narazíme také po této cestě na mnohé potíže, pro které nezbude než spokojiti se několikráte jen odhadem příslušných čísel. Kdyby však měl býti i pouhý odhad dostatečně spolehlivý, vyžadoval by značně složitý postup za použití obsáhlých srovnávacích dat. Ale pro naše účely — povšechnou orientaci — stačí zajisté aspoň přibližné číslice; ovšem že si pak náš výpočet nemůže a nebude činiti nároku na přesnost.

Podobný výpočet by byl tím přesnější, čím určitěji jest možno zachytiti obě rozhodné složky, totiž na jedné straně národní důchod, na druhé výtěžek daní. Hlavní potíž spočívá zde v stanovení výše národního důchodu.

Staly se velmi zajímavé pokusy určití tento důchod odhadem, ale jejich výsledky nejsou zcela uspokojivé, neboť jednotlivými metodami se došlo k číslicím dosti rozdílným. Nejvhodnější data k tomuto účelu proto poskytuje s o u č e t d ů c h o d ů , z d a n ě n ý c h d a n í d ů c h o d o v o u , podle výsledků šetření při ukládání této daně, a to tím spíše, že podklad pro srovnání jest v obou případech počítán se stejného hlediska, protože daňové zatížení srovnáváme s důchodem, zjišťovaným rovněž za účely daňovými. Tato data jsou však také poměrně nejspolehlivější, neboť nespočívají

na pouhém odhadu, nýbrž na poměrně velmi důkladném šetření a kontrole, a protože jest důchod zachycován podle jednotné zásady tak, že jest vyloučeno jeho dvojití počítání nebo (aspoň v teorii) jeho únik. Jak jest známo, zdaňují se touto daní jednak všechny fyzické osoby, jednak také všechny důchody, ať plynou z držby kapitálů (úroků ze vkladů, ze zápůjček, z držby cenných papírů atd), nebo z jiných příležitostných nebo nahodilých příjmů.

Přes to však není ani tento podklad pro výpočet národního důchodu úplný, ježto jednak jsou jisté důchody od důchodové daně osvobozeny, jednak se finanční správě přece jen nepodaří zachytiti důchody všechny (důchody se zatajují). Z osvobození od daně jest pro účely vyšetření národního důchodu nejdůležitější t. zv. daně prosté minimum, to jest vyloučení nejmenšího důchodu ze zdanění. Hranicí jest 7000 Kč, a třeba by se tato částka nezdála býti velikou, přece jen její úhrn dosahuje jistě dosti značné výše. Vždyť týdenní mzda 134 Kč, odpovídající přibližně těmto 7000 Kč ročně, není příliš hluboko pod všeobecným průměrem dělnických mezd (podle šetření úrazových pojišťoven za r. 1930; tento rok běříme jako základ srovnání. Dnešní průměr mezd jest ovšem podstatně nižší), takže je nepochybně, že značný počet osob nedosáhl ani tohoto minimálního důchodu. Nad to právě při mzdách a služebních platech se tato daně prostá částka zvyšuje tak, že jest zdaněn služební příjem teprve přibližně od 10.000 Kč nahoru. K tomu přistupuje dále osvobození menších příležitostných příjmů, a konečně jest nutno pamatovati na to, že podle zákona se odpočítávají od zdanitelného důchodu různé položky jakožto srážky, ač některé z nich ve smyslu národohospodářském představují důchodcovu spotřebu nebo dokonce tvorbu kapitálu (úsporu, jako na příklad prémie životní pojistky), takže tvoří správně součást důchodu v tomto smyslu (na rozdíl od důchodu ve smyslu daňovém). Z těchto srážek jest pro naše účely velmi důležitá tak zvaná paušální srážka při služebních příjmech, neboť jak uvidíme, jedná se při ní o několik miliard. Některé jiné položky z těchto srážek jest však i pro naše účely nutno odpočítávati od hrubého důchodu, takže tím vzniká nejistota již do úvahy, co má býti k důchodu počítáno, a tím spíše ovšem i do výpočtu jeho výše. To nutí pak také k tomu, vypomáhati si odhadem, ježto podrobné číslice nejsou vždy známy.

Z a m ě s t n a n c i p r ý m a j í v ě t š i n u d ů c h o d ů .

Vedle toho však uniká jistá část důchodů vyšetření finančních úřadů a tím i zdanění. Že tomu tak jest, dokazuje okolnost, že na příklad podle šetření za rok 1930 bylo zjištěno, že 64.7% (v r. 1928 — 62.2%) všech důchodů tvoří platy a mzdy zaměstnanců, což jest jistě nápadné. Důchody tohoto druhu se však nedají zatajiti, a proto vystupují ve výkazu finanční správy tak vysokým podílem, jenž by byl ještě mnohem vyšší, připočetli by se k těmto platům onen zmíněný paušál. Naopak podle téhož šetření obnáší důchod z kapitálů jen 1179 mil. Kč (v roce 1928 — 1105 mil. Kč), to jest 2.9% (v r. 1928 — 2.7%, kdežto na př. v r. 1910 — 9.4%) celkového důchodu. Ale v téže době dosahovaly na příklad jen vklady v peněžních ústavech okrouhle 50 miliard Kč, takže úroky z nich při průměrném jen 4% úrokování obnášely ročně na 2000 mil. Kč, k čemuž přistupují důchody z držby akcií a jiných cenných papírů a podobně (stát sám zaplatil na

úrocích ze svých vnitřních dluhů v téže době na 1300 mil. Kč). Jest tedy z těchto cifer patrné, že důchody z kapitálů jsou zachyceny jen velmi nedokonalé, ovšem ale nelze naopak tvrditi, že všechny tyto důchody zůstaly utajeny; větší část cenných papírů a také mnoho vkladů jest v rukou peněžních ústavů, jež důchodové daní nepodléhají. Také u jiných pramenů důchodu se však může počítati s tím, že jsou částečně zatajeny, a ke všemu tomu jest nutno přihlédnouti a finanční správou zjištěná data korigovati. To vše jsou však důvody, pro které nemůže býti náš výpočet zcela přesný.

**K o l i k a s i m a j í Č e c h o s l o v á c i
r o č n í h o d ů c h o d u ?**

Za základ výpočtu národního důchodu bereme p r o z a t í m v ý s l e d k y š e t ř e n í , p r o v á d ě n ě h o p ř i u k l á d á n í d a n ě d ů c h o d o v ě z a r o k 1928, jejichž data jsou nejpodrobněji propracována. Podle nich obnášel v tomto roce důchod celkem 41.382 mil. Kč. K tomu přistupuje dále ona částka z důchodu na platech a mzdách, jež jest osvobozena od daně (t. zv. paušál), a jež obnáší podle téhož výpočtu 4893 mil. Kč. Tato číslice jest však vyšetřena pouze při t. zv. srážkové daní, kdežto při daní přímo placené (z důchodů přibližně od 25.000 Kč výše) není známa. Tyto vyšší důchody obnášely okrouhle 5000 mil. Kč, a počítejme při nich se středním procentem těchto srážek (10%), takže by bylo připočítati dalších asi 500 mil. Kč. To činí dohromady přibližně 46.800 mil. Kč. Předpokládejme dále, že důchod osvobozený od daně činil asi 4 miliardy Kč, což odpovídá jednomu milionu důchodců s průměrným důchodem 4000 Kč. Ježto zdaněných poplatníků bylo v té době okrouhle 2,800.000, kdežto mužů ve věku nad 25 let okrouhle o jeden milion více, můžeme vzíti tuto cifru za podklad tohoto odhadu s jistým nárokem na oprávněnost.

Naproti tomu lze mnohem obtížněji stanoviti, jaká část důchodů zdanění unikla. Místo obšírnějších výpočtů se proto spokojujeme jen povšechnou opravou připočtením přibližně 10% k oněm číslicím, vypočteným finanční správou, při nichž únik před zdaněním jest možným. Po vyloučení služebních příjmů ve výši přibližně 25 miliard, které není možno zatajiti, jsou to důchody z ostatních pramenů (pozemky, domy, výdělečné podniky, kapitál, jiné příjmy), ve výši asi 15 miliard, k nim tedy připočítáváme 1500 mil Kč. Že je tato číslice možná, dokazuje hořejší příklad zatajování úroků z vkladů v peněžních ústavech.

Tím docházíme k závěru, že národní důchod r. 1928 obnášel přibližně 52.300 mil. Kč. Výsledky šetření při ukládání daně důchodové pro rok 1930 dokazují, že v tomto roce byl tento důchod o necelá 4% nižší než v r. 1928. Běříme proto za základ dalšího srovnání

**č á s t k u 5 0 m i l i a r d j a k o ž t o
n á r o d n í d ů c h o d v r o c e 1930.**

Naproti tomu nečiní již tolik potíží vypočtení výše veřejných dávek, ale přes to se i zde setkáváme se zásadními pochybnostmi. Může totiž býti sporným již to, které subjekty máme pokládati za příjemce „daní“, a stejně sporným jest, které příjmové položky u těchto osob mají býti pokládány za daně.

V prvním směru sem počítejme jen stát, zemi, okresy a obce. Vylučujeme tedy jiné platy k veřejnoprávním účelům, jako kostelní a jiné náboženské při-

rážky, příspěvky nemocenským, úrazovým pojišťovným a podobně. Činíme tak jednak ve snaze vyhnouti se zbytečné složitosti, jednak a hlavně proto, že některé z těchto příspěvků zatěžují jen určité vrstvy obyvatelstva, a to dokonce na podkladě jejich aspoň v jistém smyslu dobrovolné účasti (na příklad příspěvky církvím), u jiných pak se ani nejedná o daně ve vlastním smyslu, protože plátcí se za ně dostává osobního nároku na bezprostřední vzájemné plnění (nemocenské pojištění). Náklady tohoto druhu sice zajisté patří do výpočtu oněch veřejných dávek, které zatěžují na příklad exportní průmysl a tím zmenšují jeho soutěživost oproti výrobkům zemí, které podobných dávek neznají, ale nelze je dobře počítati k daním.

Ve druhém směru jest zase někdy obtížno zjistiti, které platy státu, zemím, okresům a obcím mají býti považovány za „daně“. Jako příklad pro takovou pochybnost může býti uveden tabákový monopol. Kuřák kupuje za své peníze zboží, a kupuje dobrovolně, neplatí tedy daň, neboť oba tyto momenty chybí při pravé dani. Ale hodnota, dávaná ve zboží kuřákovi za jeho peníze, zdaleka neodpovídá výrobním nákladům a hodnotě prodáváného zboží. Tak na příklad v roce 1930 obnášely výdaje tabákové režie za suroviny, platy a mzdy zaměstnanců a veškeru ostatní režii celkem 1016 mil. Kč, naproti tomu příjmy za prodaný tabák 2342 mil. Kč, takže čistý zisk byl 1325 mil. Kč, což znamená, že tabáková režie pracovala se ziskem 130%. Právě pro tento nepoměrně nutno pokládati takový zisk za jistou formu zdanění tabáku; ke zcela stejnému výsledku bychom došli, kdyby byla k výrobní ceně tabákových výrobků připočítána ve prospěch státu zvláštní spotřební daň, podobně jako tomu jest na příklad u cukru nebo lihu. Proto jsme zajisté oprávněni připočítavati i příjmy tohoto druhu k daním, jak se to ostatně všeobecně činí. Podobnou povahu mají však i některé jiné příjmy, zejména u obcí z některých jejich podniků, ale tu bude již velmi obtížno, ne-li vůbec nemožno rozhodnouti, jaká jest skutečná povaha takových příjmů a zda mají býti a jakou částí připočítávány k daním.

Z těchto důvodů běfeme za podklad svého výpočtu prozatím jen ony platy, které se všeobecně uvádějí pod označením „daně a dávky“ v širším smyslu. K nim patří u státu nejen vlastní daně, nýbrž i cla, kolky, poplatky a monopoly, kdežto u ostatních subjektů jen daně a dávky s přírážkami.

Na těchto platech bylo v roce 1930 celkem vybráno:

A. Na státních daních:

Přímé daně	1893 mil. Kč
Spotřební daně	1888 mil. Kč
Daň z obratu	2357 mil. Kč
Cl	1239 mil. Kč
Kolky a poplatky	1732 mil. Kč
Monopoly	1423 mil. Kč
	<hr/>
	celkem 10532 mil. Kč

B. Na dávkách a přírážkách pro samosprávné svazky:

Země	647 mil. Kč
Okresy	279 mil. Kč
Obce	1313 mil. Kč
	<hr/>
	celkem 2239 mil. Kč

Oboje položky dohromady 12771 mil. Kč

Ani tyto cifry však ještě nejsou docela přesné, a některé menší rozdíly vznikají na příklad z nestejného počítání hrubého nebo čistého výtěžku té které dávky nebo

započítávání státních přidělů a podobně. Konečně by bylo třeba k těmto číslicím připočítati ještě ony další platy pro samosprávné svazky, o nichž byla již učiněna zmínka, to jest takové platy, jež sice nejsou označeny jako daň, ale přes to mají zcela nebo z části povahu veřejné dávky. Ale podrobné propočítávání těchto číslic by bylo příliš obtížné a pro naše účely — zjednati si povšechný obraz o podílu daní na našem důchodu — celkem bezvýznamné, neboť celý rozdíl nemůže býti tak velký, aby měl podstatnější vliv na celkový výsledek. Proto budeme všechny tyto difference respektovati jen tak, že vypočítanou cifru 12.771 mil. Kč zaokrouhlíme nahoru na 13 miliard Kč jakožto celkový výnos daní v r. 1930.

Ovšem nutno upozorniti také ještě na to, že všechny tyto daně nejsou placeny jen našimi občany, protože jistou část z nich nám nahrazuje také cizina, pokud jsou tyto daně započítány v prodejní ceně našeho exportního zboží. Naopak zase i my odvádíme cizím státům daně, zahrnuté v nákupní ceně zboží, jež dovážíme, nebo zaplacené z důchodů, které pobírají naši občané z ciziny. V celkové bilanci těchto vzájemných platů může pak sice nastati úchylka ať v náš prospěch, ať neprospěch, ale bylo by třeba velmi složitého výpočtu, kdybychom měli i na takovou možnost pamatovati. Ostatně se dá však předpokládati, že tato úchylka není tak velká, že by bylo nutno ji při našem výpočtu zvláště respektovati, a spíše jest jen možnost této úchylky novým důkazem toho, jak obtížno by bylo takový počet sestaviti zcela přesně.

26%.

Nepřihlížíme-li tedy již k žádným dalším opravám, docházíme k závěru, že proti národním důchodům 50 miliard stojí zatížení 13 miliard Kč na daních, což znamená, že průměrně 26% ze svých příjmů každý z nás odvádí v nejrůznějších formách na daních.

Tyto číslice, vypočtené pro rok 1930, platí více méně obdobně i pro jiná léta, toliko pro poslední dobu možno počítati s tím, že daňové zatížení se zvětšilo, neboť proti pokleslým důchodům se daňové zatížení úměrně nepřizpůsobilo. Ovšem jak bylo opětně zdůrazňováno, není tato námi vypočtená cifra zcela přesná. Ale o 2—3% více nebo méně konečný obraz celkem nijak nemění, a jiným výpočtem sotva bychom vyšetřili číslice, jež by podávaly podstatněji odlišný výsledek.

Dělati z těchto číslic nějaké závěry jest dosti obtížno. Rozhodně bylo by ukvapeným z nich usuzovati, jako by naše daňové zatížení bylo příliš vysoké. Především bychom k tomu musili znáti číslice také z jiných států, a teprve na podkladě jejich srovnání bychom mohli usouditi, zda jest naše daňové zatížení poměrně velké nebo malé. Ale ani to není vše. Čím primitivněji jest stát organizován, tím menší má potřeby, a proto se také může spokojiti menšími daněmi. Čím vyšší jest úroveň obyvatelstva, tím větší jsou i úkoly státu, a ovšem také tím vyšší jeho požadavky. Kde chodí do školy jen 20% dětí, jest potřeba méně škol než tam, kde není analfabetů. Na to vše jest nutno pamatovati, a teprve srovnáním všech těchto okolností bychom mohli dospěti ke spolehlivému úsudku, zda oněch 26%, jež z našich důchodů odvádíme na daních, jest mnoho nebo málo.

Ale to jest pak již také otázka po tom, zda veřejný-
mi penězi dobře hospodaříme, zda je rozumně vydá-
váme, zda naše veřejná správa není drahá. To posou-
dití jest však již zcela jiným úkolem.

do ba a lidé

Occidentalis:

VMRO čili Smrt na Balkáně

Metody Vnitřní Revoluční Organizace Makedonské jsme poznali přímo uprostřed Prahy, když jeden z jejich příslušníků zastřelil před časem u nás bulharského vyslance *Daskalova*. Celá Evropa poznala tyto metody, když byla před nedávnem zjištěna souvislost marseillského atentátu s touto organizací. V. M. R. O., pro niž bylo hračkou po vraždě bulharského ministerského předsedy *Stambolijského* povraždit ještě 20.000 jeho příslušníků, není však jen něčím specifickým pro „balkánské poměry“: je to zvláště dnes poučný příklad toho, až k jaké bezmocnosti se spoutává stát, jenž se zaprodá teroristickým metodám. Ať už se tyto nelegální armády jmenují S. A. nebo komitáti, nakonec s nimi má největší nesnáze ten, kdo jich používal. Z četné literatury o makedonských teroristech vybrali jsme z pramenů francouzských, anglických, jihoslovanských i bulharských nejtypičtější události.

Mezi Bulharskem a Jugoslavií.

Sotva kdo by mohl svědčiti tak upřímně o tom jako bulharský národ po světové válce, že ten, kdo si je vítř, sklídí bouři. Celých třicet let se bulharské vlády ucházely o přízeň makedonských ozbrojených organizací, podporovaly je penězi, zbraněmi, municí, uniformami, asylem, imunitou, a čím se dalo. Ferdinand Koburský první a jiní po něm zakládali si své imperialistické sny na spolupráci s bandami několika tisíc teroristů, bulharská expanse za balkánské války učinila z nich přímo své mocné favority. Když se první demokratická vláda v Bulharsku po světové válce odvážila postavit proti teroristům, podlehl jim v jednom z nejstrašnějších krveprolití lidské historie. A všechny následující vlády se třásly před atentáty, revolverovými výstřely i výbuchy pekelných strojů, daly se terorizovati, zaručovaly němě beztrčnost banditům. Po čtvrt století udržují tito řemeslní lupiči umělé napětí mezi Bulharskem a ostatními národy jihoslovanskými; podle publikace bývalého bulharského ministra a delegáta při Společnosti národů *Kosti Todorova* financovalo je jednou Rakousko, po druhé Řecko, po válce Moskva a do nedávna Itálie a jindy Bulharsko. Kdykoli došlo k nějakému sblížení mezi Bulharskem a Jugoslavií, které bylo proti mysli určitým financierům v zákulisí, po každé se objevil teroristický akt, jenž rozbil ihned všechny snahy o sblížení; i hrozný atentát marseillský se objevil přesně v podobné souvislosti, po velmi úspěšném úsilí krále *Alexandra* i krále *Borise* o sprátení obou zemí. Bulharsko dnes upřímně uznalo, že tudy vede jediná cesta pro mír na Balkáně, jeho bývalá přízeň ke komitům se obrátila v energický odpor. Kolik obětí však bude nuceno přinést, kolik úsilí vynaložit, než se země očistí od ozbrojených teroristů ke všemu odhodlaných, kolik let ještě bude trvat tato vnitřní válka — to není možno předpovědět.

Oficiální stanovisko bulharské dnes hlásá, že organizace komitů jsou zakázány a rozpuštěny. Toto stanovisko je poněkud optimistické, a vyvracejí je až příliš časté zprávy ze Sofie, na příklad zpráva „Lidových novin“ z minulého týdne:

„Bulharská vláda vykonala náhlé prohlídky... byla nalezena část archivu ústředního výboru makedonské organizace. V Roškovci bylo nalezeno 8 pum. V Kadrovici nalezeno 6 pu-

šek, 3 pumy a 270 patron. V městě *Kjustendilu* bylo nalezeno 14 pekelných strojů, 6 balíků traskavin, 13 malých pekelných strojů, 15 kalíšků pikrinové kyseliny, jeden pekelný stroj v kovové krabici, 30 elektrických zapalovačů, 7 pum a různý materiál k výrobě pekelných strojů. Rovněž byla vykonána prohlídka v jednom domě v Sofii, kde bylo nalezeno 25 kg výbušnin, 3 pekelné stroje, 2 karabiny, 1900 revolverových patron, 395 manlicherových patron a různý materiál k výrobě pekelných strojů a pum.

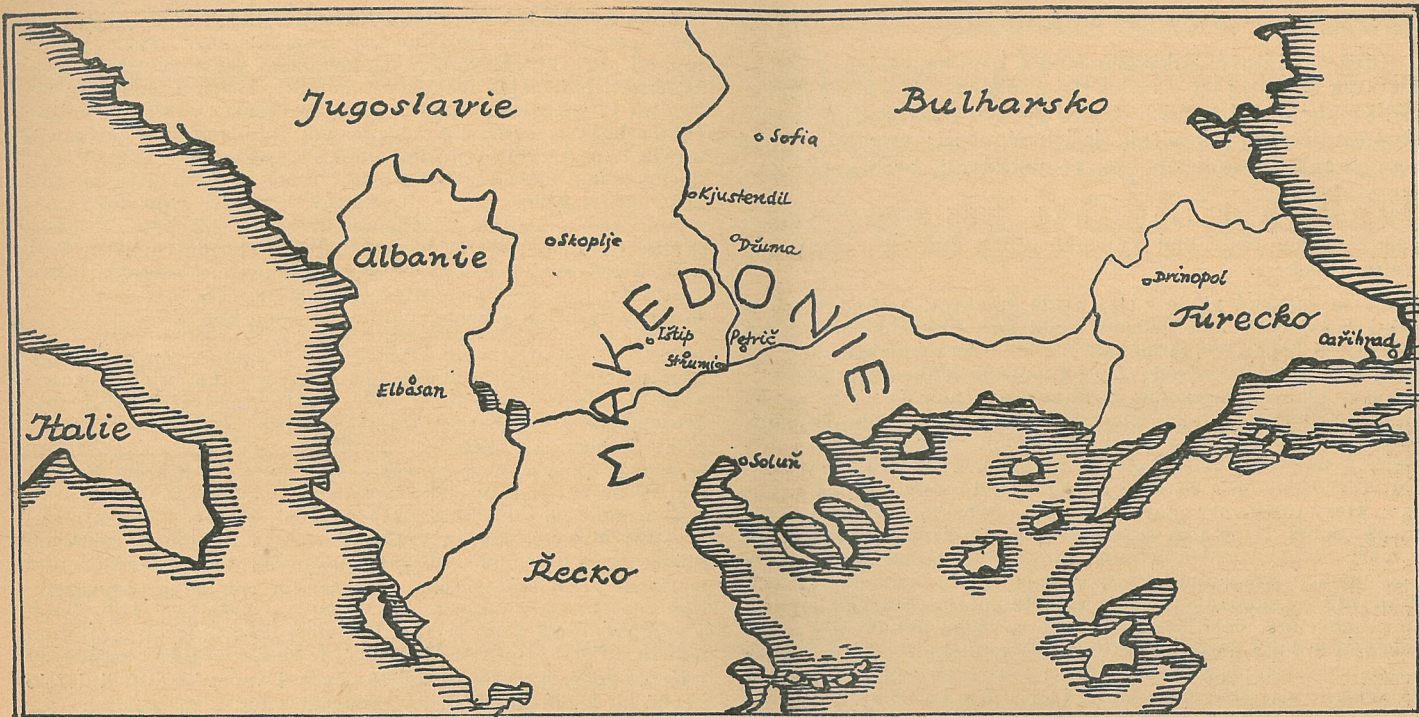
Tato velice věcná zpráva podává informativní představu o tom, jak vypadá činnost V. M. R. O.

Idealism na počátku.

Začíná se idealismem. Vnitřní Makedonská Revoluční Organizace byla založena před čtyřiceti lety proto, aby po osvobození Srbů, Bulharů, Rumunů a Řeků dosáhla i osvobození Makedonie, jejíž slovanské obyvatelstvo těžce trpělo pod tureckou mocí. V. M. R. O. zpracovala organizačně všechna území, měla všude záhy místní skupiny, vybírala příspěvky a chystala se ke vzpouře proti turecké nadvládě. Byl to stát ve státě: V. M. R. O. měla vlastní správu, vlastní zákony, vlastní policii, vlastní soudnictví, pošty i vojsko, jež za první desetiletí disponovalo již 40.000 puškami. Finanční podpory dodávají bohatí emigranti z Ameriky, roční rozpočty této tajné revoluční organizace dostupovaly obrovských obnosů. Je tedy V. M. R. O. ve svých počátcích hnutím pro osvobození slovanského kmene z cizí nadvlády, skutečným vnitřním hnutím revolučním.

Záhy se objevuje v charakteru tohoto hnutí určitý defekt: Makedonci počínají přijímati značné obnosy od bulharského ministerstva zahraničí i vojenství, čistě vnitřně orientovaný ráz této organizace se porušuje. Bulhaři ovšem odůvodňovali své zásahy do této organizace etnologickými, jazykovými a historickými důkazy, že Makedonci jsou vlastně Bulhary. Protože Srbové dokazovali opak a protože celá ta etnologická polemika by nás odvedla příliš daleko, nebudeme si jí všimati. Nás zajímá jen revoluční taktika a prakse organizace: a tato taktika vzala úhonu, jakmile organizace se nechala vydržovat od jiné státní moci. Není možno si nevzpomenouti na důtklivou výstrahu Masarykovu k našim revolucionářům za doby války: „Nežádejte od nikoho cizího peníze a nepřijímejte jich, ani kdyby se vám nabízely.“ V okamžiku, kdy některé revoluční hnutí se dá financovati cizími prostředky, je ztracena jeho nezávislost, je zaprodáno cizím zájmům. To se stalo i s komitami makedonskými (tak se jmenují ozbrojení členové organizace). Jakmile se prozradil zájem Bulharska o makedonské hnutí, objevil se velice záhy i zájem Srbska, zájem Řecka: už se komiti podle toho, kdo je platil, rozptílili na komity bulharské, řecké nebo srbské, a už propukly mezi nimi vzájemné krvavé řeže. Nic není obtížnějšího, než zachovati bezúhonnost a materiální nezávislost některého revolučního, ke všemu odhodlaného hnutí: vždycky se najdou financieri, ochotní podporovati některý násilný převrat a ochotní svěsti při tom i své vlastní interesy. Z revoluční organizace se okamžikem, kdy ztratí svou ideální nezávislost, stane banda námezdných a prodejných lupičů a vrahů.

První jejich veliká akce proti Turecku zůstala jediným jejich jednotným ideálním hnutím: bylo to povstání *ildenského* (1903), které se skončilo s nezdarem. Revolucionáři pobili 5328 Turků, sami ztratili 994 mužů, Turci v odvetu spálili 9830 domů, popravili 2129 mužů, zneuctili 2243 žen, uvěznilo 1500 osob a 30.000 lidí zahnali do emigrace do Bulharska. Bylo to v klidné době předválečné, kdy Evropa měla kdy na tato překvapivě přesná čísla: pokračující Evropa za světové války už udávala počet mrtvých jen zaobleně v desetitisících a drobnostmi, jako zneuctíváním žen, se ani nezabývala.

V cizích službách.

Zatím co Makedonci umírali, chystaly se již tři evropské státy, Bulharsko, Srbsko a Řecko, na dělení Makedonie. Každý z těchto států podporoval své zájmy v Makedonsku velice vydatně, jak svědčí bilance příštích bojů. Během jediného roku (1905) povraždili totiž v Makedonii srbská komitá 24 bulharské, řečtí zabili 361 bulharských komitů, zatím co Bulhaři je překonali pobitím 471 Srbů. V jiných letech byla činnost úspěšnější: porovnáme-li s tím neporovnatelně nižší počet zabitých Turků, vidíme, k jakým koncům vede revoluce zaprodaná zahraničním interesům.

Vedle V. M. R. O. vznikly i jiné organizace revoluční, zejména imperialistický Ferdinand Koburg, bulharský car, jenž snil o vytvoření velkého Bulharska a podporoval vydatně své směry v makedonské politice. Vnášel do V. M. R. O. svými placenými lidmi osobní i ideologické rozpory, které se pak řešily revolvery a dýkami, vzájemnými vraždami vůdců. Vedle Ferdinanda počaly do makedonské otázky zasahovati i evropské velmoci. Intervence se střídají se schůzkami korunovaných hlav, věci se zabývá osobně německý Vilém II. i ruský Mikuláš II., rakouský František Josef I. i anglický Eduard VII., francouzský ministerský předseda Clemenceau i italský ministr Tittoni, zatím co Řekové neztráceli čas vyjednáváním a raději aktivně pomocí úspěšných vpádů vraždili vesnické svatebčany i s hosty, učitele, duchovní i sedláky. Když po svržení Abdula Hamida (1908) se dostali k vládě Mladoturci, slibovali sice reformu a autonomii makedonskou, v praxi však odzbrojovali slovanské komitá a vyvražďovali členy V. M. R. O. Turečtí vojáci ztýrali 4973 osob, 73 z nich zemřelo nebo zůstalo mrzáky, 2500 slovanských Makedonců uteklo za hranice a přes 2000 do hor. Činnost V. M. R. O. v příštích letech se soustřeďuje na výrobu pekelných strojů, na vyhazování do povětří budov vládních, nádražních, četnických, poštovních, na pustošení skladišť a osobních vlaků. Budoucnost nám ukáže, že tato škola surového násilí a bezohledného teroru byla nesprávná, že zvrhla hnutí na činnost loupežnické tlupy, že kompromitovala makedonskou revoluci za hranicemi a zbavila ji sympatií celého civilisovaného světa.

Než vypukla balkánská válka (1912) dohodly se srbská a bulharská vláda o vojenské pomoci a rozdělení Makedonie po event. vítězném skončení války. Makedonci

o tomto tajném ujednání nevěděli, a věřili, že po skončení války dosáhnou samostatnosti, a že nedělitelnost Makedonie bude zaručena: bojovali tedy po boku spojeneckých armád proti Turecku. Když se o tajné úmluvě Makedonci dověděli, dožadovali se v ostré notě autonomie Makedonska. Mezitím došlo mezi Srbskem a Bulharskem pro vzájemné nároky na Makedonii ke druhé balkánské válce. Na nátlak makedonské organizace vpadl car Ferdinand bez vědomí vlády do srbských posic. Přes tento úškok bylo Bulharsko poraženo a bukurešťským mírem byla Makedonie rozdělena mezi Srbsko, Bulharsko a Řecko. V srbské části Makedonie počala V. R. M. O. od roku 1914 nejostřejší akce za podpory bulharské vlády, která jim dodávala peníze, zbraně i souhlas. Tato nelegální akce, nelidská a brutální, jež trvala až do nejposlednější doby, ukazuje již nacionální hnutí makedonské v naprosto zvrhlé a dekadentní formě: hnutí, jež si navyklo na násilnosti a vraždy jako přirozený prostředek politického boje, představuje od té chvíle jednu z nejtemnějších kapitol politické historie evropské v devátém století.

Komitáské čty, které konaly do srbské a později jugoslávské části makedonské loupežné vpády, vymáhaly násilím na obyvatelstvu potraviny i peníze, masakrovaly slovanské obyvatelstvo, skrývaly se v neschůdných horách a lesích, v nichž nebylo schůdných komunikací, plýtvaly lidskými životy. Tam, kde měl nastoupiti legální zápas o svobodu v demokratických formách, kompromitovaly svou věc sterými surovostmi. Bulharsko, které posílalo na srbská území čty komitů zásobené penězi i zbraněmi, aby tu loupily, drancovaly a vraždily srbské obyvatelstvo a úředníky, nese velkou část viny na této nesmyslné politice. Komitá prováděli atentáty proti železničním mostům, vlakům, ničili trati, vytrhávali kolejnice, podnikali atentáty na prefektury, kasárny, úřady, elektrárny, ničili telegrafní a telefonní síť, znemožňovali vojenské akce a sváděli obyvatelstvo k deserci. Vymáhali vojenské výkupné, loupili dobytek i peníze, vypalovali domy i celé vesnice, mučili a vyvražďovali obyvatelstvo. V době, kdy Srbsko vedlo zoufalý zápas proti Rakousku, přepadali záškodnický srbský vojáky, masakrovali je a upalovali za živa: mezi nesčetnými případy, podrobně sebranými, jsou i případy zavraždění vdov s malými dětmi.

Za světové války.

Když za světové války německá a bulharská armáda okupovala srbskou část Makedonie, vedli makedonští komití vlastní správu obsazeného území. Je to nejčernější kapitola jejich činnosti: vraždili surově v opuštěných vesnicích vše, co potkávali, bezbranné děti, ženy, starce.

V české studii Jiroutové „Jižní Srbsko“ (Plzeň 1930) čteme podrobné vyličení jejich činnosti, které zde resumujeme:

Co se sofijské vládě zdálo příliš špinavou a před mezinárodní veřejností nebezpečnou prací pro okupační bulharská vojska, to ochotně vykonávali komitě. Že makedonské revoluční čety i jejich vojvodové v okupované Makedonii využívali svého takřka neomezeného postavení jak náleží, o tom svědčí hrozná číselce obětí jejich zločinné činnosti. Tak komitský vojvoda Tane Nikulov zabil 69 a mučil 184 osoby. Totožnost všech byla přesně zjištěna vyšetřováním. Ilja Dimov, rovněž vojvoda komitů, zabil 13 a umučil 184 osoby, vévoda Čaulev, který pracoval ponejvíce v jižním Srbsku, zabil 41 a umučil 32 osoby. Ti ostatní měli na svědomí ukrutných vražd jen o málo méně. Nelidskou činností komitů, bulharské armády i civilních úřadů bulharských v obsazené Makedonii v letech 1915-1918 se zabývala po válce zvláštní mezinárodní komise, která výsledky svého šetření, spolu se všemi dokumenty a výpověďmi svědků uložila do tří svazků velkého formátu celkem o 1031 stranách pod názvem: „Documents relatifs aux violations des conventions de la Haye et du Droit international en général, commises de 1915-1918 par les Bulgares en Serbie occupée.“ (Paříž 1919.) Není jediné stránky v tomto velkém dokumentárním díle, aby na ní netekla nevinná krev zabitých obětí, horké slzy mučených a týraných, a aby nečpěla dýmem vypálených srbských obydlí. Lidský cit se vzpírá věřit, že takového barbarství byli schopni členové organizace (V. M. R. O.), založené na potírání (tureckého) násilí.

Nejhroznějším činem za okupace Makedonie je známý masakr 114 srbských zajatých nemocných vojáků ve vojenské nemocnici ve Štipu. Stalo se to několik dní po tom, co Bulharsko vyhlásilo Srbsku válku. Bulharská armáda postupovala tehdy rychle od hranic do nitra srbského území. Slabé srbské posádky byly nuceny rychle ustupovati před bulharskou přesilou na západ, a tak se stalo, že srbským vojenským úřadům nezbyl čas evakuovati vojenskou nemocnici ve Štipu, v níž se léčilo 114 nemocných vojáků. Krátce po obsazení Štipu bulharským vojskem, 20. října 1915, bylo nařízeno všem srbským vojákům v nemocnici, aby se připravili k pochodu, že půjdou jako zajatci pracovat. Zatím však nic netušící nemocní vojáci, v průvodu komitů, jimž velel vojvoda Ivan Brlo, byli vyvedeni ke vsi Ljubotinu, kam dorazili v 9 hodin večer. A tam byli do jednoho strašlivým způsobem masakrováni. Toto hrozná vraždění trvalo několik hodin. Zmíněná kniha dokumentů přináší 12 dokladů k této smutné události.

Jiný pramen, kniha profesora lausannské university dra R. A. Reisse „La question de Comitadjis en Serbie de Sud“ (1924) přináší mezi množstvím přesně dokumentovaných případů tyto podrobnosti:

„Je třeba podotknouti, že velká část obětí těchto zuřivých spolupracovníků sofijské vlády se skládala z žen a dětí. Na příklad tu uvádíme popis několika metod, jichž užívali komitáti k „pobulharštění“ obyvatelstva Makedonie a Starého Srbska.

Komitě zabíjejí z pouhé rozkoše vražditi. Dimitrij Parev, bulharský komita, v občanském povolání profesor gymnasia v Sofii, zavraždil rolníka Proku z Ternovce bez jakéhokoli důvodu. Později prohlásil Iljovi Jankoviči, cukráři z Petrovce, že by nemohl žít, kdyby alespoň jednou měsíčně nezabil člověka. Štábní poručík Athanasov, vůdce komitského oddílu, prohlásil Milanu Nikoliči v Prokuplji, že nejlépe nic jiného než pečené srbské maso. Tento obrazný výrok charakterisuje dostatečně poměr Bulharů k Srbům.

Komitě provedli nesčetné zločiny. Jeden ze svědků, Vassilje Trbič, vypovídal: „Mezi mladými ženami, které byly povražděny, není jediné, jež by nebyla bývala před smrtí znásilněna celou řadou mužů. Dokonce i s desetiletými děvčátky se takto nakládalo. Byla-li některá vesnice obsazena vojskem, prohlásili důstojníci, že všechny ženy jim náležejí. Do-

cházel ke strašným orgiím. Při všech velkých masakrech byly ženy povražděny rozdělovány mezi komitě.“ Trbič mluvil pravdu. Při vyšetřování v Makedonsku jsme se přesvědčili, že komitě byli nejstrašnějšími násilníky. Jeden z nich, vojvoda komitů Pavle Minčev, přišel večer do vesnice Gornje Jochanica, Pretrechnja a Pridovica, shromáždil tam všechna děvčata a mladé ženy a vybíral si mezi nimi, se kterou chce spat. V Pridovici jedno znásilněné děvče se oběsilo příštího jitra po noci ztrávené s Minčevem. V Prokuplji komitská vojvodová znásilnila ženy a pak je povraždila, uřezavše jim prsa. Vojvoda Mjura Ferdinand dal ztlouci na nahé břicho dceru Stani Voskova z Petrovce a pak jí dal znásilnit psem. Ve vesnici Medžuanu dal vojvoda Pavle Minčev svléci do naha šest děvčat, bil je na nahý brich a nechal je u sebe celou noc.

Bití žen na nahá břicha. Vojáci a obzvláště bulharští komitě měli zálibu v bití žen na nahá břicha. Mnoho z těchto nešťastnic, které byly těhotny, potratilo po těchto krutostech. Jiné zůstaly zmrazeny pro celý život. Typický příklad toho, jak zacházeli Bulharé s ženami: Anka Kaličani z vesnice Gornje Konuša vedle Prokuplje ve Starém Srbsku měl tři dcery: Inosavu, Mirosavu a Daru. Vojvoda Gavril Stojlov, o němž se mluvíválo již v době před válkou, dal přivést tyto tři dívky k sobě a vyptával se jich na jména srbských rebelů. Bylo to v únoru 1917. Protože děvčata nic nevěděla, dal je tlouci přes nahá břicha navlhčeným spleteným provazem. Pak odvěkl Daru do lesa a znásilnil ji. Děvče se vrátilo domů a vyprávělo vše. I dal ji Gavril přivléci po druhé: bil matku po nahém břichu, připravil si druhý provaz, s uzly, namočený v horké vodě, jimž mučil mladé děvče. Dvacet komitů jí drželo pevně na zemi. Mladá žena krvácela z úst a měla břicho zakrvácené. Vojvoda začínal s bitím stále znovu, čtyřikrát za sebou, vyhrožuje jí, že ji bude bit tak dlouho, až zemře. Celá scéna se odehrála za přítomnosti Dariny matky a vojvoda ustavičně popíjel a pozpěvoval.

Vojvodi a vojáci komitů si vymýšlejí muka. Nesčetné oběti byly poraněny střelnými zbraněmi a bajonety. Vyšetřovali jsme celý počet podobných obětí. Tato muka však podané Ferdinandu Koburga neuspokojovala, zdála se jim ještě příliš nevinná. I vymýšleli si zvláštní muka. Tak byla Jovana Obradoviči, třiatřicetiletému Srbovi, pažbou pušky roztržena levá noha a bajonetem rozříznuta levá ruka a brada, a z levého lýtka mu byly kleštěmi vytrhovány svaly. To všechno se stalo proto, že tento ubohý mladík, zrozený uprostřed Starého Srbska, prohlásil, že je Srb. Nedaleko Prokuplje rozpalovali komitě kusy železa a vypalovali jimi rány do těla chycených sedláků a pak je bičovali na spálená místa. Zahrabávali živé lidi napůl do země a pak je provazy vytrhávali ze země. Jiné bili na nahá břicha až krváceli. Pak na ně pouštěli vlčáky, kteří z nich trhali krvavé maso. Jiné zavěšovali za nohy a takto zavěšené je bičovali. Často pod jejich hlavami zapalovali ohně. Vyšetřovali jsme případ ženy, která umíkla jakoby zázrakem, byla však zmrazena po celý život, protože komitě jí nacpali do pochvy tampony nasáklé petrolejem, které zapálili.

Komitě vypalují lidem znamení ohněm. Vojáci komitů, kteří měli roku 1917 ve Starém Srbsku zdusit odboj Srbů, vypalovali sedlákům znamení žhavým železem. Rozžhavená železa přikládali na záda sedláků a selek. Takto byli znamenáni ve vesnici Koludře Milan Milenkoviči, Nikodij Sinič, Jela, žena Lukičova, Kosta Ristič, Petrija Vukosavljevičová, v Alobani sestra a matka Milana Dudoviče, jenž byl zavražděn. V Ranovaci přikládali na prsa Vojina Jankoviče žhavé uhlí a vypalovali mu záda žhavým železem. Kradli peníze, loupili a pustošili. V nesčetných případech komitě v Makedonii a ve Starém Srbsku vydírali peníze, vraždili a usmrcovali lidi. Velice často slibovali vesničánům, že jim darují život, dostanou-li jejich peníze: když je však obdrželi, povraždili sedláky i selky. Vojvodi si ponechali z těchto příjmů největší díl a tímto způsobem za války všichni velice zbohatli.“

Zní to jako v nějaké kruté orientální pohádce, tato líčení makedonských hrůz z let 1914-1918. Svědčí o tom, jak se nacionální hnutí vzniklé původně z ušlechtilých motivů, může z nedostatku bezúhonnosti svých vůdců a ze zjištění zvrhnouti v barbarskou zvůli lupičských teroristů. Touto činností za světové války však jejich činnost nebyla skončena: k nejtěžším mezinárodním zápletkám daly jejich vpády podnět teprve po válce. Při vyličení této činnosti povšimneme si i stanoviska bulharského, jež dnes svou politikou balkánskou odčiňuje provinění starého režimu.

(Dokončení.)

Franta Kocourek:

Na druhém břehu

(Na dně VI.)

Do nového života — Galerie.

Uplynulo půl roku od doby, kdy se Jechl přistěhoval do kolonie. Také on si zvykl. Změnil se. Nedivte se mu. Obklopen podsvětím, dávno odříznut od styků s bývalou společností, prosákl morálkou a názory „galerie“.

Galerie je pojem, který nelze přeložit jediným slovem. Do „galerie“ patří stejně pasák holek, jako obchodník, který se neštítí žádných obchodů, značná část bankéřů, z nichž někteří na příklad financují výrobu zaručeně pravých originálů, k dodání i s certifikáty — možná, že ve vašich sbírkách visí také veledílo podobně vyrobené. Příslušníci galerie provozují obchody a transakce, které by slušný člověk neprovozoval, i když se přímo neprotiví paragrafům trestního zákoníku. Čímž není řečeno, že by se galerie vyhýbala podvodům.

Poměr Jechla a Mařky se upevnil: děvče se do něho zamilovalo. Netrpěl ilusími o svém postavení. Věděl, že se nevrací zpět ten, kdo jednou zapadl do tohoto prostředí. Svého vlivu na Mařku využíval způsobem, který se vám snad nebude líbit. Ale Mařce rozhodně prospěl. Dříve, než vylíčím další vývoj jejich poměru, bych rád upozornil na to, jak se život i v těchto polohách úplně liší od literárních šablon. Vezměme za základ situaci, kterou začínala a končila poslední kapitola o cestě do podsvětí: bývalý člověk se potká s prostitutkou. Ta mu dá přístřeší se samozřejmostí prostě lidskou a zachrání ho od hladu. To je předpoklad, který by v literárním zpracování dopadl zhruba vzato dvěma způsoby, nemluvě o třetím, vhodným pro kalendářové spisovatele, kteří bohužel v poslední době pronikají z kalendářů i do vyšších a uznávaných oblastí literárních. V tomto nej-lacinějším druhu literatury by povídka vypadala takto: Jechl vezme pětikorunu od nevěstky. Je sice lákán svým hladem, aby přijal tento mrzce vydělaný peněz, avšak nakonec v něm zvítězí čest, odmítne tuto nabídku. Za své charakterní rozhodnutí je odměněn náhodou, která tolik rádí v románech podobného druhu, dostane pěkné místo. Po letech, patrně jako šťastný otec rodiny se zajištěnou existencí, potká zuboženou nevěstku a, polepšiv ji svým vlivem, zaopatří jí místo posluhovačky. Při náročnějším zpracování by se došlo v literatuře asi k těmto dvěma řešením: I. — Jechl neodmítne, zůstane s Mařkou, zotaví se tělesně i duševně, zamilují se do sebe, láska je očistí a jednoho dne začnou nový život. Nebo, 2. — Jechl klesá níž a níž, od stupně k stupni jako pasák a dočká se tragického konce. V životě, pro běžnou literaturu nepohodlně složitém, to dopadne jinak. Sice je v tom od každého z těch tří receptů kousek, ale dohromady a nakonec je to něco zcela jiného.

Mařka je hezké děvče, jak byste uznali, kdybyste ji viděli dnes. Jen stopy nepořádného života a pítí ji hyzdily. Jako každý piják, ani ona nedbala o svůj zevnějšek. I s čistotou byla na štůru. Do toho zasáhl Jechl. Odnaučil ji zbytečnému pítí. Donutil ji k normálnější životosprávě. Naučil ji, aby si více vážila peněz. Po prvé ve svém životě měla Mařka úplně zaplacenou činži a dokonce i nějaké našetřené peníze.

Začala se oblékat. Jechl se stal jejím módním poradcem. Z ubohé, utahané pouliční holky se vylouplo elegantní děvče. Mařka měla sex-appeal. To Jechl dovedl při jejím oblékání uplatnit. A tak časem změnila Mařka svůj rayon a pracovní hodiny. Nechodila už v noci po nábřežích a po mostech, navštěvovala ve dne kavárny. Její honoráře rychle

stoupaly. Už to nebylo pět nebo deset korun, ale padesát, sto korun i více. Jechl ji naučil lepšímu vystupování a odnaučil ji sprostě mluvit. Mařka byla bystrá.

Vybírala si už pečlivě své klienty. Už dávno přestaly časy, kdy šla s každým. Ve dnech Plodinové bursy vysedávala v kavárně Bursa, Arco nebo Imperial. Číšníci ji zdravili „rukulíbám, milostivá“. V jiných dnech jste ji mohli zastihnout v jiných kavárnách, které patří k tomuto obchodně erotickému zeměpisu Prahy: Šroubek, Zlatá husa, Štěrbá, Boulevard, Juliš, U Nováků, zkrátka ve všech elegantních kavárnách, snad jen s výjimkou několika málo kaváren — vyloženě literárních, a ty nemusím jmenovat.

Její dříve špinavé ruce s okousanými nehty zářily teď bělostí. Červeně nalakované nehytky vyzývavě svítily. Jechlovi byla za tuto proměnu neskonale vděčna. Ale i Jechl se změnil. Oblékal se, měl peníze. Kdybyste je byli v té době potkali, nebyli byste zaručeně v tomto elegantním párečku poznali obyvatele kolonie ve Slatinách.

Noví přátelé.

Jechl cítil, že se vyloučil novým způsobem života ze společnosti. Nenesl to těžce. Měl v sobě hodně hořkosti a vzdoru z dřívější doby. Byl si vědom, že právě tato dnes jemu uzavřená společnost by ho klidně nechala zajít hladem. Proto se tím silněji připnul k novým známým. Říkám „známým“ — v podsvětí přátelství ani kamarádství nenajdete. Zde není vůbec místo na nějaké city. Je třeba zdůraznit to proti přírodopisu hrdinů, s nimiž se setkáváme v črtách, románech a dramatech o periferii. Láska ovšem kvete nejen v každém věku, ale i v každém prostředí, tedy i v podsvětí. Ale jak se liší od „lásky“, jak se jí rozumí na našem břehu, můžete sledovat na případě Jechla a Mařky.

Celkem možno říci, že na pevnost styků mezi muži v podsvětí má vliv jedině jejich užitečnost. Pokud je takový styk účelný, budí třebas i dojem hlubokého přátelství. V tom smyslu najdete i činy, které se podobají obětavosti jako vejce vejci: přítel vezme před soudem vinu na sebe. Nepoví na policii ani při „zostřeném“ výslechu nic proti kamarádovi. Ale neračte se mýlit. To není přátelství. Za to se platí. Třeba ne vždy jen penězi. Třeba protislužbou. Takové protislužby se vedou v evidenci zcela přesně. A pokud nejsou vyrovnány, nesmí se zavázaná strana spojit se stranou, jejíž zájmy jsou protichůdné. Na příklad s policií.

Mezi hochštaplery.

Jeden z mnoha nových Jechlových známých byl Chrastítko. Chápete, že nejde o skutečné jméno. To se vám v podsvětí nestane, aby se vám někdo přiznal k pravému jménu. „Chrastítko“ — tak zněl jeden z jeho mnoha uměleckých pseudonymů. Ani Jechl neunikl přezdívce. Od onoho jitra, kdy ho Mařka převezla na druhý břeh, do slatinské kolonie, přestal být Jechlem a začal slyšet na volání „doktor Blondák“.

Nebudu vás unavovat výpočtem Chrastítkova trestního rejstříku, který by jistě zabral v nejstručnější stylisaci aspoň jeden sloupec. Naznačím jen v hrubých rysech způsob, jakým dobýval svůj chléb. Řekli jsme už, že muži podsvětí netrpí city. Ale dovedou je napodobit. A tak se Chrastítko dovedl vetřít do důvěry svých obětí, z nichž potom kořistil. Z dřívější doby měl Chrastítko na druhém břehu několik dobrých kamarádů. Navštívil je zoufalý, nemá kde spát, je zima, prosímte, nech mně u sebe vyspat. Ráno zmizel a s ním všechno cennější, vše, co se dalo zpeněžit. Svědomí? Neexistovalo. Okradl důvěřivého kamelota stejně jako dobře situovaného přítele. Na Václavském náměstí uprosil o nocleh kamelotku, která má stánek u Lucerny. Je to lépe si-

tuované děvče, má svůj byt a podnájemníky. Chrastítko u ní přespal a v noci její podnájemníky i ji vykradl. Dnes to musí kamelotka podnájemníkům splácet ze svého příjmu, který se pohybuje kolem dvaceti korun denně. Kdysi sbírával inserci pro časopis „Tramp“. Z té doby znal některé obchodníky sportovními potřebami. Vybral si dva takové obchodníky a přišel k nim s pohádkou: kamarád chce koupit bruslařské boty s jacksnami. Na vzorek si Chrastítko odnesl levou botu s bruslí. Od druhého obchodníka vylákal pravou botu stejného druhu. A celý pár takto získaný prodal za padesátikorunu. Jistého pražského velkonakladatele pornografie obral o soukromé tisky a fotografie nejméně v ceně tři tisíc. Věděl, že na něho nemůže z pochopitelných důvodů podat trestní oznámení. A ještě jeden příklad na ukázkou z činnosti Chrastítkovy: jako agent shání obchody, tak takový člověk shání podvody. Kamarádovi, který ho pozval na kávu, utekl z kavárny s jeho aktovkou. Kamarád byl inkasistou továrny na konzervy. Než byl Chrastítko zatčen, inkasoval za pět tisíc korun účtů. Při zatčení Chrastítko udal, že byl s kamarádem dohodnut a že se „šábovali“. Kamarád seděl tři neděle ve vyšetřovací vazbě na Pankráci, než se podařilo prokázat jeho nevinu. O své místo ovšem přišel.

Tito lidé nedovedou vůbec jinak myslit než podvodně. I když jim zaručíte nenamáhavou, lehkou a hodně výnosnou práci, dají přednost složitým, namáhavým a nebezpečným podvodům, i když to znamená život z ruky do úst.

Představuji vám dalšího Jechlova „přítele“: pan Rána, zavedený podvodník v knihách a inserci. I vy budete mít zájem na tom, abyste byli informováni o technice tohoto velmi agilního pracovníka, jehož jméno na požádání interesentů z kruhů nakladatelských a administrativních soukromě sdělím. Pan Rána především prodává zásadně knihy lidem, kteří je nebudou platit. Víte, že se dnes prodává na splátky. Nakladatelství dodá knihy bez haléře zálohy. Ale provisi zástupci musí vyplatit. A to je celý vtíp. Pan, řekněme Levý, objedná za tři sta korun knih na splátky. Pan Rána dostane jednu třetinu provise, tedy sto korun. Pan Levý knihy po obdržení, ještě nerozřezané, prodá do antikvariátu. Tak na třístakorunové zásilce vydělá pan Rána i pan Levý, a prodělá knihkupec. Protože ho nakladatelé už dosti znají, najde si obyčejně pan Rána zástupce začátečníka.

Jiný obor jsou podvody insertní. V Praze je dnes několik firem, žijících z inserce, ale jinak, než si to představujete. Na příklad: „Oční ústav, výroba umělých očí“ inseroval pilně ve všech novinách. Krejčí, na první pohled velký módní salon ve středu Prahy, inseroval rovněž ve všech novinách. Jeden čalouník v Praze II. Jiný čalouník na Smíchově. Sochařský závod. Žehlicí prkna HOKA. Parfumerie GAPA. Ti všichni a ještě jiní inserovali všude, kde jim insert vzali. Administrace vyplatí panu Ránovi provisi, o niž se pan Rána rozdělí s inserující firmou. Ty půl, ja půl.

Myslíte, že si administrace na takových interesentech něco vezme? Kdepak. Oční ústav má na skladě v zásuvce asi tak tři oči, čalouníkovi patří rozsekaný otmán a rezervace štěnic ve staré klubovce, sochařský závod se pyšní několika gipsovými poprsími, mezi nimiž je také Jeho Apoštolské Veličenstvo. Zkrátka: žaloba by znamenala vyhození peněz.

V jedné velkokavárně na Václavském náměstí existuje bursa agentů s podobnou insercí. Prodávají se tam typy. Který administrátor by se dal ještě doběhnout a šel by na takový obchod. Vedou se v evidenci nově založené časopisy, o nichž se předpokládá, že „sežerou každou ránu“. Prodávají se tam také „berani“ — což jsou otisky razítek neexistujících firem.

Jiné podvody a podvůdky se provozují s uměleckými předměty. Jsou ateliery, kde se en gros vyrábějí obrazy. Víte,

jak se to dělá? To se napne na zeď pět metrů dlouhé a tři čtvrti metrů široké plátno. Několik umělců si k němu stoupne se štetci a paletami a kopíruje podle pohlednic, na příklad moře. Racionalisace pronikla i sem: zatím co jeden mistr maluje pobřežní skály a maják, druhý vytváří v geniálně širokém a rychlém rozmachu vlny a třetí kouzlí oblaka. Toto pětimetrové mořské pásmo se potom rozstříhá na pět menších. Na každém kuse se podepíše jménem, znějícím podobně jako jméno malíře již známého, na příklad: Kalivoda. Místo Jan Dědina „Jar. Dědina“. Plátna se seriově zarámuji a výmluvní prodavači nebo hezké prodavačky se rozběhnou s těmito poklady po lékařích, advokátech, přednostech úřadů a vnucují jim tato veledíla. Při tom líčí bídu umělců, často se sami vydávají laikům za mistry a autory. A tak milosrdný lékař nebo měkčí advokát si koupí mimo mazanici dojem, že pomohl hladovícímu umělci.

„Jakou účast jsi měl na těchto záležitostech?“, zeptal jsem se Jechla. Pozorujete od začátku jeho příběhu, že se nesnažím vymalovat vám ho příznivěji než jaký je. Nebojí se přede mnou říci pravdu o všem. Ani já, jako jeho kronikář, se za něho nechci před vámi stydět. To bychom se nedostali k pravdivému jádru, opustili bychom půdu skutečností a začali bychom z neupřímnosti dělat literaturu.

„Jestli jsem se toho zúčastnil? Ne, nic takového jsem nedělal. Ale pustil jsem se do horších věcí. Tohle, co jsem ti v poslední době ukázal, je jen potěr v galerii. Já se přidával k větším žralokům.“

Manželství dole.

Jinými Jechlovými známými byli manželé Mráčkovi. Do volte, abych znovu připomenul, že všechna jména zde vystupujících jsou změněna. Jako Jechl, i Mráčkovi bydlili v kolonii. Mráček byl příležitostným zástupcem, doopravdy občas povětve pracoval. Ona měla ženské povolání, obvyklé v podsvětí: prostitutka. S těmi se Jechl sblížil dosti důvěrně. Na pohled byli slušní lidé. Elino řemeslo se nijak neprozrazovalo při běžném styku. Byla by chyba, kdybyste si představovali, že všichni tito na druhém břehu žijí tak, jak jsem vám ukázal při návštěvě hospody U topolu. Někteří z nich — a takoví byli právě manželé Mráčkovi — žijí zcela spořádaně, můžeme říci šosácky. Jejich domácnost se neliší vůbec ničím od domácnosti malých živnostníků, úředníků nebo obchodníků, vždy měli čistě uklizeno, v pravidelnou hodinu obědvali a večereli, v určitých dnech chodili do kina nebo do divadla, vypůjčovali si knihy z městské knihovny a paní Ela Mráčková vedla dokonce knihu domácnosti. Zaznamenávala do ní přesně nejen výdaje, ale i příjmy. Otevřeme její knihu. Najdeme tam na příklad krasopisně zapsanou položku:

„Dne 2. listopadu.

Tři hosti po 20 Kč do bytu,

4 venku po 10 Kč.

Honza provise 20 Kč zapalovače.

Koupila uhlí 10 Kč,

půl kg vepřový 8 Kč,

sádlo půl kg 6 Kč,

kavárna a biograf s Honzou 30 Kč.“

Do knihy domácnosti zapisuje paní Ela i drobnůstky: koupení sirek, žebrákoví padesátihaléř, jedno pivo v automatu a podobně.

Jak vidíte, je i podsvětí dokonale učesané, dobrý mrav neurážející. Mráček byl na svou Elu, která byla starší než on, velmi pyšný. Maminko sem, maminko tam, jinak ji nejmnoval. Jechl těžce nesl, že jeho milenka „shání“. Nebyl

dosud prosáklý morálkou podsvětí do té míry, aby přestal žárlit. Mráček se marně pokoušel učit ho oné filosofii podsvětí, která říká: „Žárlit bys mohl, kdyby šla s někým zadarmo. Ale takhle je to přeci jen host. Koukni, dyť já du taky ven, když má Ela návštěvu. Stejně při tom nemá rozkoš. A to je přece to hlavní. Vona ta tvá Mařka je taky jiná, když spí s tebou nebo dyž de s hostem. To, co tobě dá, nikomu neprodá.“

Jak vidíte, pocitování rozkoše při styku s mužem je měřítkem lásky v podsvětí. Taková věc se nedá markýrovat. Zkušený pasák ihned pozná předstírané záchvěvy a je schopen vyvolat hrozné scény ze žárlivosti. Neboť pak ihned podezřívá svou družku z toho, že má jiného milence. Pocitovat rozkoš při styku s hostem platí v podsvětí za velkou nemravnost. Mezi svými by se děvče k něčemu takovému nepřiznalo. Bylo by považováno za méněcennou, blbou a dokonce by se jí štítily. Přirozeně: štědrě platícímu hostu dovede sehrát velmi přesvědčivě celou stupnici rozechvění, až po vášeň. Proto zvláště nezkušené mužové vyhledávají starší rutinérky, které dovedou vyvolat dojem, že jim je host sympatický.

Ačkoliv Mráčkovi žili zcela spořádaně, řídili se těmito zákony také. Je to opravdu vzorné manželství, jen s tímhle háčkem. Potkal jsem je onehdy s Jechlem před kolonií. Paní Ela si přede mnou Jechlovi stěžovala, jak mizerné má teď kšefty. Sotva dvacet korun za noc sežene. Ještě že tadyhle Honza, její muž, vydělává trochu víc. Mají spoustu placení. Koupili si teď pěkné radio na splátky. Setkání skončilo pozváním nás obou na čaj někdy o čtvrté.

A láska: Mimi.

Nevěstka Mimi, také známá Jechlova, je dívka velmi inteligentní. Má vybraný vkus. Čte výhradně dobré autory. Má ráda hudbu a navštěvuje pilně koncerty, zvláště klasické. Sbírá umělecké drobnůstky, na něž stačí její příjmy, ostatně ne malé, protože Mimi je krasavice. Na své řemeslo se dívá zcela lhostejně, bez nejmenšího záchvěvu morálky. Nevidí v něm nic zlého, říká: „Co svět světem stojí, byla prostituce a byly prostitutky. Jsem jednou z nich. Podívejte se. Četla jsem dějiny prostituce. Ve starém Řecku si dovedli vážit hetér. A myslím, že to tenkrát bylo pravdivější a poctivější ze strany mužů, než dnes. To, že dnes je naše povolání v úpadku, jsme nezavinily my, prostitutky, ale křesťanská morálka a společnost, která se jí řídí.“

Mimi nebydlila ve slatinské kolonii. Pochopíte, že zde by nebyla mohla uplatnit svou kulturu. Bydlí ve slušném pensionu, v pokoji s koupelnou. Má stálý kádr zákazníků, kteří ji navštěvují takřka na abonmá, z nových si úzkostlivě vybírá. Vedle finanční stránky — na úvěr Mimi nepracuje — zdůrazňuje tělesnou i duševní kvalitu zákazníka.

Bude vás snad zajímat, kdo se stal jejím jediným trvalým milencem. Inteligentní mladý muž, státní úředník, pěkný zjev a vybrané chování. Mimi ho tak upoutala, že ztratil smysl pro jakoukoliv jinou ženu. Byla také jeho první ženou. Z toho láska, neštěstí v rodině. Mimi se nebojí soupeřky. „Žádná žena mu nedá to, co já. Ten se ke mně vždycky vrátí, i kdyby odešel.“ Stále dbá na svůj zevnějšek. Moderně, s vytříbeným vkusem oblečená, vzbuzuje spíše dojem dcerky z dobré rodiny než prostitutky. Její hoch si ji nepochybně vezme, až se vyprostí z vlivu své rodiny. Přes svou inteligenci podléhá Mimi oněm zvláštním záchvatům sentimentality až nesmyslné, nebo naopak: záchvatům hrozné zlomyslnosti, jako téměř všechna prodejná děvčata.

Jednou je schopna darovat komukoliv vše, co má. Jindy zas dovede způsobit zlo z pouhé radosti vidět smutek nebo zlost postiženého. S oblibou štvě proti sobě dva přátele a

z rozkladu jejich poměru má nehoráznou radost. Ale vy se ptáte, jak s Mimi souvisí Jechl. Eroticky spolu neměli nikdy nic, ale byli zadobře. Jenomže jednou, právě ve chvíli, kdy na Mimi přišel záchvat zlomyslnosti, zasáhla do Jechlova osudu bezohledně a ničivěji, než měla v úmyslu. Nebýt Mimi, byl by Jechl dosud obyvatelem podsvětí a náhončím žraloků, o nichž uslyšíte příště.

Tím, že přivodila jeho zatčení, přehodila výhybku na trati, po níž se řítí ke dnu.

dopisy

Ještě o těch falešných obrazech

Milý pane redaktore,

posledním dopisem p. Kerharta se otázka změnila v problém, má-li se odpírati zlému či nic.

Nechtěl jsem se již zabývatí mimosoudně celou věcí, ale věc se rozšiřuje v aféru velikých rozměrů. Pan K. mi dokazuje, že jsem měl s ohledu na Uměleckou Besedu mlčet. „Lidové Noviny“ přinesly však dne 22. t. m. zprávu, že na Ostravsku se objevilo veliké množství padělků, prý za mnoho set tisíc. Pro mnohé to nebylo žádnou novinkou, ale není slušné dokazovat lidem, kteří Vás pozvou, že mají na stěnách padělky, když se na to neptají.

Ty ztracené statisíce, a není to Ostrava sama, ve východních i v západních Čechách, v Brně, nejvíce v Praze to není lepší, jsou vzaty žijícím výtvarným umělcům darebáky, kteří jen proto, že jde o tak těžkou materii pro soudy, ucházejí kriminálu.

Ostrava měla a má k výtvarnému umění nezvykle kladný poměr. Udělalo se tam mnoho dobrého, už před válkou byly tam závažnější sbírky a výstavy, tamější Dům Umění je příkladem svého druhu.

Dnes jsou v Ostravě dvě sbírky docela velikého formátu, sbírka gen. ředitele Vítkovických železáren Federera a sbírka gen. ředitele Severní dráhy Jerieho.

Sbírka Federerova má světovou úroveň, její těžisko je ve francouzských mistrech XIX. stol., začíná Manetem a Cézannem, Monetem a Sisleyem, má dva překrásné obrazy velké dvojice Gauguina a van Gogha, Arlesanku, krásného Renoira, Jonkinda, Degase, z Němců Liebermanna, Corintha, Alta, Waldmüllery, z Rusů Rjepina, řadu děl současných francouzských a německých mistrů, krásného Kokoschku, který původem patří do Čech, Deraina, Vlaminca, Utrilla, Segonzaca atd. K tomu české umění Slavíčkovými „Kosatci“ a Chittusim počínaje, přes Švabinského, Preislera ke Špálovi, Fillovi, Zrzavému a četným jiným.

Sbírka Jeriova vyniká rovněž svou kvalitou, je charakterisována snahou po získání velmi dobrých obrazů bez ohledu na směr autora. Několik obrazů Nechlebových, z nejlepšího co namaloval, visí vedle krásných kytic a krajín Špálových, vybrané kresby a oleje Švabinského vedle prací Kremličky a Utrilla, Nejedlého obrazy vedle jemné moderní japonské malby, zátiší Baucha vedle zátiší starého Holanďana de Heema. Sbírkou doplňuje pohled na Prahu od Oskara Kokoschky, který by snesl název odkýčované Hradčany.

Federerova sbírka má v Československu jediného konkurenta ve francouzském sále Moderní galerie, Jeriova je mimo Prahu rovněž bez konkurence. Celá řada obrazů těchto dvou sbírek je kupována v době, kdy ti autoři ještě nebyli tak slavní!

Mimo to jsou v Ostravě jiní, kteří si dovedli pro výzdobu svého bytu vybrat velmi krásné kusy, je tam hezká sbírka cent. ředitele Šebely a leckde se ještě najde dobrá věc.

Je přímo nevysvětlitelné, jak je možné, aby tak přímo nezvyklé dobré příklady nezabránilly takové pohromě, jak jí líčí zpráva „Lidových Novin“. Vysvětlují to jedině snahou a přáním lidí míti také obrazy na stěnách. Bohužel, stalo se! Je snad jasno, proč jsem vystoupil.

První výstava, pořádaná Uměleckou Besedou, obsahovala české podobizny XIX. století, a přes to, že tam bylo vystaveno pět podvržených prací Josefa Mánesa, dvě Quido Mánesa, celkem sedm prací tak prominentních autorů, přes to, že Umělecká Beseda byla na tuto věc upozorněna článkem prof. Žakavce ve Štencově „Umění“, byla uspořádána druhá výstava. Sami pořadatelé dnes připouští, že na této druhé výstavě bylo vystaveno nových šest nepravých obrazů Kosárka, Quido Mánesa a Navrátila a z osmi nepravých obrazů Antonína Slavička hájí pořadatelé už jen dva. Když pořadatelé tušili, jak dnes tvrdí, že obrazy jsou podvrhy, proč alespoň obrazy tak neoznačili? Výmluvy na tiskárnu jsou malicherné.

Myslím, že důkaz těchto 17 podvrhů není malý úspěch, pan Kerhart mi může nevěřit a spílat, jak chce, na konec budu míti ve všech bodech pravdu. Já mu spílat nebudu, budu jen dokazovat, že nemá pravdu. Neuhýbám, jsem přesvědčen, že ani poslední dva Slavičkovy obrazy, které prý mají expertisu dra Štecha, nejsou pravé, jen pochybuji, že dr. Štech právě na tyto obrazy expertisu dal. Přečtěte si v „Lidových novinách“, jak to dopadlo s expertisami v Ostravě! Proč se mi tak ochotně sděluje provenience nesporných obrazů Průchových a nechce se mi nic říci o provenienci t. zv. obrazů Slavičkových? Poněvadž to není možné, jejich pravděpodobná stopa vede totiž zrovna do Pešti, jako ostravských padělků.

Pan Kerhart mě žádá, abych byl k Umělecké Besedě, která prý není spolkem expertů, tak laskav a shovívavý jako vůči Moderní galerii. Nikoliv, případ je jiný, v Moderní galerii jde asi u pěti obrazů mezi dvěma tisíci jen o neurčitost v připsání, nejde ani o padělky, ani o bezcenné podvrhy. Mimo to nejsou tyto věci až do rozřešení sporné otázky vůbec vystavovány.

Náš občanský zákonník má krásnou definici znalce — prosím z roku 1811:

Znalcem je, kdo se veřejně hlásí k úřadu, k umění, k živnosti nebo řemeslu nebo kdo bez nutnosti dobrovolně převezme jednání, jehož provedení vyžaduje zvláštních uměleckých znalostí nebo neobyčejné píle.

Tím dává znalec najevo, že důvěřuje své píli a potřebným neobyčejným znalostem a musí tedy ručiti za jejich nedostatek.

Znalec je i tehdy odpovědný, udělí-li pouhým nedopatřením za odměnu škodlivou radu, vydá-li posudek ve věci svého umění nebo vědy. Nevezme-li odměny, pak ručí jen za škodu, kterou způsobil vědomě.

Je tedy naprosto mylný názor, že expert neručí za škodu, když v expertise napíše, obraz je podle jeho soudu, podle jeho mínění dílem toho a toho. Posudek je vždy jen mínění, názor znalce, který, když si expertisu nechal honorovat, ručí za veškerou škodu, i když by se mohl omlouvat nedopatřením. V ostravském sporu o pravost Corota vyklouzl znalec jen tím, že se nepodařilo dokázat, že za svou expertisu vzal odměnu.

Při všech těchto věcech nejde ani o politiku, ani o demokracii, je to zcela obyčejný případ, který patří před soud, a já mohu již dnes prohlásit, že před soud přijde.

Sensace nedělají ti, kdo o těchto věcech píší, ale ti, kdo se pokládají za odborníky a znalce a při tom se z neznalosti dají zneužít k ověřování padělků a podvrhů veřejnými výstavami. Milejší je mi zůstat laikem, který vidí, než být odborníkem, který musí doznat ještě než dojde k soudu, že podstatná část obvinění proti němu je pravdivá. Ten zbytek se ještě dokáže.

B. Palkovský.

Jak se u nás učí moderním jazykům

P. T.

Ústřednímu spolku československých profesorů v Praze.

V čísle 39 „Přítomnosti“ ze dne 26. září 1934, str. 613, byli jsme, profesori francouzštiny, napadeni pravdě neodpovídajícími výtkami, pokud se týče tvrzení o 80%. Jest nám vytýkáno, že 80% z nás a našeho dorostu nebylo ve Francii a že polovice z nás slyšela rodlého Francouze jeden- či dvakráte v životě, že naše metoda jest naprosto zastaralá, gramatická, analytická, že učíme francouzštině jako latině a že vývoj literatury francouzské končí pro nás bajkami Lafontainovými.

Dovolujeme si podotknouti tolik: každý z nás považoval za věc svého svědomí a věc idealismu špatně honorovaného, aby co možná nejdéle prodlel v zemi, jehož jazyku vyučuje. Měli jsme většinou ve své praxi příležitost mluvit s rodlými Francouzi nanejvýš u příležitosti recitací p. R. Alléona. MŠO. poskytuje nám možnost propůjčením stipendií, abychom občas návštěvou kursů ve Francii své vědomosti osvěžili. Mimo to vyučuje asi 120 profesorů jako stipendistů francouzské vlády. Letošního i loňského roku byly pořádány o prázdninách francouzské kursy z nejnovější literatury, při nichž přednášeli rodilí Francouzi. Je povinností každého účastniti se lektorských cvičení z jaz. franc. nejméně po 4 semestry u docentů — rodilých Francouzů. Naše metoda novými osnovami byla postavena na půdu stálé konverzáce na podkladě pomůcek a učebnic sestavených profesory francouzskými a československými, které veškerou analytickou metodu znemožňují.

Žádáme Vás tímto, abyste se záležitosti ujali.

V Olomouci, dne 10. října 1934.

Za filologickou sekci ÚSČP v Olomouci
Dr. Jaroslav Čičátka v. r.

P. T.

Ústřednímu spolku čl. profesorů
v Praze.

Výbor Olomouckého odboru souhlasí s podáním své filologické sekce a předkládá je k dalšímu kompetentnímu řízení.

S kolegiálním pozdravem
Olomoucký odbor ÚSČP:

Dr. Frašar v. r., t. č. jednatel. K. Králík v. r., t. č. starosta.
V Olomouci, 6. listopadu 1934.

P. T.

Redakci „Přítomnosti“

v Praze.

S žádostí, aby tvrzení v citovaném článku bylo laskavě uvedeno na pravou míru.

S projevem dokonalé úcty

za: Ústřední spolek československých profesorů v Praze:

Dr. Jos. Čapek,
jednatel.

Dr. Václ. Líva,
starosta.

Vkusné, dobré dopisní papíry

KAREL KELLNER, PRAHA

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 61, U MUSEA
DLOUHÁ TR. 17, U STAROMĚST. NÁM.

Svět knih

Roč. 4. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

48

E. Hodačová:

BLUDNÝ KORÁB*

*Dnes už je pozdě
myslet na bílé naděje,
slunce je příliš vysoko,
něco se zlomí, něco se usměje
každíčký den —
dnes už jen bludný koráb pluje
po moři stále dál
a na něm není rybář,
jenž by vzdoroval, jenž by se
smál.*

*Dejte mi, rybáři, svoji loď,
já si na stožár prapor dám,
s tou lodí daleko pojedu,
vstříc větru, něžným vídinám,
úsměvy milenek povezu,
milostná psaní námořníků,
aby si vzpomněli na přístavy,
já abych našla
město a tichý dům.*

* Báseň odměněná jako nejlepší příspěvek říjnového čísla „Studentského časopisu“. Autorka je oktávánkou reál. gymnasia v Praze.

NOVÉ KNIHY

Olga Scheinpflugová: KLÍČ OD DOMU. Román. („Žatva“, sbírka hodnotné prosy, sv. 2.; stran 296; brož.: Kč 28.—) Fabule, která se Olze Scheinpflugové rozrostla na román, je tragický příběh rodičů a dětí se šťastným koncem: s očistným shledáním se těch, kterým nakonec všechno „bohatství života zestruční se v jediný pojem: štěstí...“ a kteří, vykoupení pokorou nemocí (příběh otcův), trýzní rodinné lásky (kapitola matky)

FEUILLETON

Antonín Klášterský:

Z BÁSNÍKOVÝCH LITERÁRNÍCH ZAČÁTKŮ.*

Můj kolega v úřadě dr. Fr. Havrda (později a do nedávna sekční šéf v ministerstvu vnitra) posteskl si mi jednou — počítám, že to bylo asi r. 1895 — jaké má jeden jeho příbuzný, ředitel na lobkovickém velkostatku, soužení se syny. Jeden mu seběhl se studii, a druhý, mladší, ještě gymnasista, vzbuzuje obavy, že také nedostuduje, vyšlo najevo, že píše verše.

„Ale, můj Bože, příteli, proč pak hned takové strachy?“ spráskl jsem rukama se smíchem. „Co studentů

*) Z knihy „Paměti“, o níž přinášíme zprávu v rubrice „Nové knihy“.

a desilují z vnější kariéry (synovy a dceřiny) se k sobě vracejí, aby prožili epizodu smíru.

Karel Mráz, osa románu (který je postaven z paralelních novelkových osudů, scelestých vždy v kapitulu), je venkovský plachý student, proletář, který pomocí patricijského dobrodince, jehož dceru si bere za ženu, vystupuje konservátor a stane se profesorem hudby ve venkovském maloměstě. Zde žije grotesku upadajícího měšťanského manželství — mezi pohrdlivou láskou svých dětí a mezi tichou trýzní své ženy, která hrdě nese jeho nevěru. Celý život nepatřil Karel Mráz svým dětem, které po něm zdědily příznačný rys umělecké bohémy; dcera Jaryna více z módy než z vnitřního nutkání zabere se do studia tance a syn Vít, zajatý do privátního sobectví proniknout ve světě, najde kariéru v pražských a pařížských filmových atelierch. Nakonec však, strýzněm nenaplněnými lety a bolestí nemoci, vrací se k rodině a především k dětem, jež rovněž pochopily otce. Tragikomedie měšťanské rodiny se uzavírá: bohémská patetičnost života je nahrazena klidným soužitím všech.

Antonín Klášterský: VZPOMÍNKY A PORTRETY. Sbírký „Paměti“ sv. 6. Brož. 95 Kč. 539 stran + 8 obrazových příloh.

„Paměti“, knihovna literárních vzpomínek a korespondence, vydávaná III. třídou České akademie věd a umění redakcí

píše na gymnasiu verše, ale proto přece dostudují docela dobře! Ta horečka spisovatelská zachvátí přece každou bystřejší hlavu, sázím se, že i ty jsi veršoval na střední škole, nu, já již měl jako kvintán verše vytištěny, a vidíš, oba jsme dostudovali. V kom to není, dřív nebo později zanechá toho beztak jako hříčky, a v kom to je —“

„To je právě to, že nevíme, jeli to v něm? — namítl přítel.

„To se dá v tak mladistvém věku těžko říci, jen vlastní práce a úsilí ukáže, jeli to opravdu tvůrčí talent. Je-li, probije se přes všechny překážky a zbraňování.“

„Nechtěl bys být tak laskav a přečíst si od něho něco? Něco bych ti přinesl, a snad bys přece již nyní mohl posoudit, nemají-li mu to rodiče zakázat jako zbytečné maření času na úkor školy.“

„Víš co — řekl jsem příteli — pošli toho hochu ke mně, a ať něco ze svých prací vezme s sebou. Promluví s ním.“

prof. Miloslava Hýska, přináší svým šestým svazkem literární biografický i kritický dokument — nad jiné memoáry dneška vzácný: „Vzpomínky a portréty“ Antonína Klášterského, dílo básnického současníka lumírovského kosmopolitismu a blízkého svědka generací od osmdesátých let minulého století po dnešek.

Tato kniha, záměrná jako přátelsky vroucné svědectví o životě, tvorbě i díle autorových přátel, plní svůj úkol; řadou bystře viděných podrobností, dobře myšleným básnickovým úsilím tu osvětlit, tam připomenout, jinde setřít prach zapomenutí s životního díla vrstevníků, je nové, o čem vím v české literatuře; úvodní paměti pak, vlastní rodinné básnickovy podobizny a průhledy do jeho literárních začátků a výbojů i do úřednického jeho povolání, jsou rázovitým prologem příštích stránek díla.

V těch skryta je bohatá galerie. První literární přátelé Antonína Klášterského — Sova, Šalda, Klose, Svoboda a jiní, generace jeho růstu i umělecké zralosti — Šimáček, Baar, Rais, F. S. Procházka, Heyduk, Herrmann, i magni parentes: J. V. Sládek a Jaroslav Vrchlický, podání s jemnou pietou, definují zde spatření pro portret čerstvé a dalekozrace. „O ty portréty šlo mi v celé knize nejvíce, neboť jsem byl dalek toho, psátí mnoho jen o sobě a vlastní své práci“ — říká Klášterský v úvodu k svým pamětem. Tohoto zhodnocení dosáhl.

Neboť tato kniha je vlastně

Tak se stalo, že jednou odpoledne, řekněme, že to bylo ve středu — objevil se u mne v bytě na Perštýně, kde jsem bydlil s matkou, hezký hoch, trochu zavalitý a baculatý. Představil se jako příbuzný dra H. a podal mi tlustý sešit v deskách z voskováného plátna.

Byl plný veršů, psaných drobným písmem.

Posadil jsem ho, zeptal se po jeho studii — ukázalo se, že studuje v septimě nebo oktávě (dobře to již nepamatuji) gymnasia, jež bylo tehdy v Žitné ulici — zkoušel jsem ho, co čte a zná z literatury naší a cizí, a propustil jsem ho pak se slibem, že si verše jeho rád přečtu, a s vyzváním, aby si pro ně přišel asi za týden.

Příští středu byl u mne jako na koni. Verše jeho jsem si přečetl, ujistil svého přítele, že jde skutečně o básnický talent, ale ještě nevyzrálý a tápající, a také milého studenta jsem povzbudil. „A až zase něco pěkného napíšete, můžete mi to

kus literární i společenské předpřevratové i popřevratové české historie, která, byť někde přešla ve vědomý beletristický charakter, zachycuje nejen s autorem souběžné básnické pokolení, nýbrž i kus národního života v naší zemské samosprávě a školství, jimž Ant. Klášterský až do nedávna svou kariérou zasvětil většinu svých plodných let a práce.

POZNÁMKY

BRATŘÍ ČAPKOVÉ MEZI FRANCOUZSKÝMI ZAHRADNÍKY.

Měsíčník lyonské společnosti pro hortikulturu otiskl nadšený posudek o francouzském překladu knihy Zahradníkův rok, kterou napsal Josef Čapek a ilustroval Josef Čapek. V článku stojí: Karel Čapek nám ukazuje amatérského zahradníka, opravdového milovníka květin a své píde půdy, dokázal nás rozesmát, popisuje nejzáživnějším způsobem jeho práci, konanou měsíce po měsíci na několika čtverečných metrech země a lze-li tak říci, aniž se vzdálí ze své zahrádky. V tom je právě nejlepší znak opravdového talentu, ba genia: věřím, že to slovo zde není přehnáno, poněvadž genius znamená učiniti něco z ničeho a vytvořiti z toho skvělé dílo. Líbí se nám i proto, že Zahradníkův rok se čte jedním dechem a na jednu záprež, tak je v něm spojeno zaujetí se záabností. Kniha je ilustrována množstvím kresbiček, velmi rozesmávajících, které, věru, by mohly důstojně figurovati v naší lyonské expozici Salonu humoristů. Začtením do stránek knihy nacházíme ale ještě víc: humor. A humor českého autora vyváží humor anglický.

MÁLO ZNÁMÁ TVÁŘ BOŽENY NĚMCOVÉ.

V Synkově hře o Sabinovi mihne se v několika scénách ženský profil zakladatelky české epické prózy Boženy Němcové. Profil, který odhaluje částečně clonu, již naše kulturní historie s tvrdošíjností a naivitou učitelů v dívčích pensionátech by nejraději na věčnost ukryla před našimi zraky ono ewig weibliches, jež nám lidský přibližuje a protepluje strastiplný život této pramáti českých spisovatelek. Jaký to byl na strasti a zlobu dne bohatý lidský život! Jak statečnou a du-

Henry Drummond & Co. LTD.
továrna jemných angl. látek
SHIPLEY (England)

ANGLICKÉ PÁNSKÉ LÁTKY Z TOVÁRNY PŘÍMO

K V Á M

Prodej ve velkém i malém
Ceny: Kč 90—, Kč 130— za 1 m

Sklady a generální zastoupení
Emil Grodecký, Praha I,
Bílková 10 - Telefon 624-95

Vzorky na venek vyplacené

Kniha grandiosně skutečná,
plná srdečnosti a triviálnosti

Milostné dopisy Kateřiny Veliké

Cena brož. Kč 25—, váz. Kč 35—

U všech knihkupců

ED CE CORONA, PRAHA XII

PARLAMENTARISMUS NEBO STAVOVSTVÍ?

Čtete knížku KARLA MOUDRÉHO

Stavovský stát jeho ideologie a organizace

Knihovničky Soboty svazek 1

Cena Kč 2—, poštou Kč 2'30 • U všech knihkupců
nebo v administraci Soboty, Praha XII, Hooverova tř. 2

Proč se předem neinformujete?

Informace o osobách i firmách Vám dodá

„CREDITON“, INFORMAČNÍ ÚSTAV

Praha I, Křižovnická 10. Telefon 290-05

chaploun ženou jeví se nám „paní komisarka“ ve světle svých dopisů, jež vyšly jako 8. svazek souboru jejich spisů v edici Pantheon. Pro poznání této vzácně ryzí a ideální ženy, jakou byla ušlechtilá autorka Babičky, je její Korespondence tím nejvěrnějším obrazem. Intimní rámeček listovního umění této krásné a trpce do smrti zkoušené ženy umožňuje nám zahlédnouti chladný kout jejího

pomalou se rozpadávajícího manželství, pročitati znovu s ní marne touhy po lepším životě, prožívati znovu její tvůrčí rozlety, ale i truchlivé návraty s podlomnými křídly a pochopiti konečně i smrt jako vysvobození života — odsouzeného k smrti — z hladu a bídy.

ZAHRAŇIČNÍ ÚSPĚCH ROMÁNU PRAŽSKÉHO NĚ-

MECKÉHO SPISOVATELE. Čtyřicet dnů, Werflův rozsáhlý román o tragedii malého národa armenského vyšel v anglickém překladu v nakladatelství Jarrolda Ltd, Co v Londýně pod názvem The forty days.

CO SE CHYSTÁ.

První tři tisíce výtisků nového románu Karla Čapka „Oby-

čejný život“, který vyšel minulý týden, se již chýlí k rozebrání. Nakladatelství dává již do tisku čtvrtý a pátý tisíc.

Tento týden vyjde čtvrtý sešit souborného vydání spisů francouzské spisovatelky Colette, obsahující 97. až 128. stránku románu Klaudina ve škole.

Peroutkova „Budování státu“ vyjde tento týden již padesátý první sešit.

opět přinést,“ řekl jsem mu při rozchodu.

V sobotu byl student zase již u mne s novým tlustým sešitem veršů.

Trochu mne zarazila ta překotná tvorba, ale sešit jsem přijal a slíbil, že jej přečtu do týdne.

Když se mladý autor za týden objevil, mnoho jsme spolu hovořili o poezii a umění, totiž já jsem mluvil, můj mladistvý host většinou mlčel a nejrůznějšími větami nebo dvěma se vmísil do mého hovoru. Bylo mi skoro až trapné to jeho mlčení, ale překonal jsem nepřijemný dojem, nabádal ho, aby hodně četl a studoval, svěřoval jsem se mu se svými láskami literárními, ukazoval mu na Nerudovi, jak byl ukázněný, jak nenáviděl mnohomluvnost a vyslovoval se krátce a zhuštěně.

Bylo to literární kolokvium, při němž mluvil jsem jen já. A tak bylo při každé další návštěvě studentově asi po čtvrt roku. Vždy od středy do soboty přinášel mi nový tlustý sešit veršů a já trpělivě a svědomitě vše pročítal a ukazoval mu, kde se mi zdálo, že podlehl cizímu vlivu nebo není dosti jasný a pod.

Až jednou našel jsem v jednom jeho sešitě tři básně, které, jak se mi zdálo, zasloužily již uveřejnění.

„Pěkně mi to pro tisk opište,“ řekl jsem studentovi, jak ke mně přišel, „a já se pokusím je uveřejnit. Zanesu je redaktorovi Světozoru M. A. Šimáčkovi a doporučím mu, aby je otiskl. Ale musíte si zvolit nějaký pseudonym. To víte disciplinární řád školský zapovídá „plody ducha svého na veřejnost vydávati“ — ono se to sice nestíhá přisně, jak vím z vlastní zkušenosti, ale profesori to přece nevidí rádi, když se tak někdo vyvyšuje nad své spolužáky.“

Milý student se zamyslel a pak řekl, že své verše podepíše jménem „Viktor Souček“.

Básně vybrané opsals, poslal mi je, a já je zanesl Šimáčkovi, jenž je pak uveřejnil ve Světozoru v čísle, vydaném 10. května 1895.

Byly to básně „Moderní věčiči“, „Není to nic“ a „Otázky“.

Myslel jsem, že potom přestanou již návštěvy mladého poety. Ale nepřestaly. Dále nosil mi vytrvale nové a nové tlusté sešity veršů, a já je zase skutečně pročítal.

Jednou, když přinesl mi opět nový sešit, rozvěřel jsem jej maně a byl překvapen. Byla tam báseň mně věnovaná. Ale má radost netrvala dlouho. Pustiv se hned nato do čtení, shledal jsem, že báseň není pro mne příliš lichotivá. Zavřel jsem sešit a vrátil poetovi.

„Milý příteli — řekl jsem — myslím, že by bylo zbytečno, abych četl dále vaše verše. Dnes již máte cestu prorazenu a tak jí můžete kráčet už sám.“

Poeta pochopil, zvedl se a odešel.

Myslel jsem, že naše časté styky jsou již nadobro ukončeny, a bylo mi líto, že přestaly tak disharmonicky. Skutečně, mladý básník nepřišel pak dlouhou dobu. Ale najednou objevil se u mne opět a tentokrát vzrušený a hovorný. Vypravoval mi, že mu hrozí propadnutí z matematiky, že by musil opakovat nebo nebyl by připuštěn k maturitě, a prosil o moje zakročení. Sám také hned naznačoval cestu: na gymnasiu jeho byl profesorem Alois Jirásek. Ochoťně jsem slíbil intervenci.

S Jiráskem a Raisem scházval

jsem se tehdy denně na Národní třídě nebo na nábřeží, a tak snad ještě týž den vyhlížel jsem Jiráskovi ten šlakovitý případ mladistvého básníka. Jirásek mi neodpřel.

„Vyhledal jsem — vypravoval mi, když jsme se přišťe sešli — hned druhého dne toho kolegu-matematika, který má vašeho chráněnce. Pane kolego — povídám — máme ve třídě studenta, který neprospívá dost v matematice, ale, pane kolego, je prý to poeta velmi talentovaný, píše pěkné verše — —“ „Já vím — řekl ten profesor matematiky — on ty verše píše ve škole hlavně na mne.“

Jak se tehdy Jirásek smál, když mi to vypravoval! Ale ten profesor matematiky byl dobrý člověk a mladého poeta pustil.

A tak Viktor Dyk, později slavený a nyní již, bohužel, zesnulý básník, oheplul šťastně úskalí, jež mu tehdy hrozilo.

A třeba ani mne v pozdějších letech časem neušetrila jeho ironie, nikdy jsem se nehněval na něho, a sedávali jsme vedle sebe v Akademii jako dobří přátelé.